

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Syntagmata Theologica Sive Principalis Theologiæ Tractatus

Lourenço, Agostinho

Leodii, 1694

Disputatio III. De Principiis, & Terminis Processionum divinarum ad intra.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-80131](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-80131)

gines ab Essentia? dicemus infra, cum egerimus de Distinctione inter Essentiam, & Relationes, cum quibus, ut diximus, origines sunt idem adequatè, & convertibiliter, sicque eodem modo, quo ipsæ relationes ab Essentia distinguuntur.

DISPUTATIO III. De Principiis, & Terminis Processionum Divinarum.

SECTIO I.

Utrum in Deo detur Principium Processionum Divinarum?

ADVERTES primò, Principium, ut constat ex alibi dictis, latius patere, quam Causam; licet enim omnis causa sit principium, non tamen omne principium est causa; nam in Deo *ad intra*, ut infra dicemus, datur ratio principii, quin ulla detur ratio causæ, quia nulla ibi datur ratio dependentiæ.

Advertes secundò, Principium communiter dividi in principium *quod*, & est illud, cui tribuitur actio, sive productio, semperq; recurrit cum supposito, cujus est agere; sunt enim actiones suppositorum: & in principium *quo*, & est ratio agendi, sive id, quo ipsum principium *quod* agit, & producit.

Advertes tertio, certum esse de fide, dari in Deo *ad intra* principium *quod*, & principium *quo*, si utrumque sumatur in actu secundo abstrahendo à distinctione; nam quâ certitudine constat dari *ad intra* reale productum, eadem etiam constat, dari reale producens, & in eo virtutem, quâ producit, & constituitur in actu secundo per emanationem, sive productionem activam. Unde sola controversia est de principio in actu primo, eaque de principio *quo* ut sic, & ut est ratio formalis producendi. Hoc posito.

Difficultas 1. Utrum in Deo sit vera ratio potentia productivæ *ad intra*, sive principium formale *quo* in actu primo divinarum processionum? Affirmativè. Ita D. Thom. 1. p. q. 41. a. 4. P. Sotus lib. 6. cap. 5. n. 1. P. Vasq. 1. p. d. 163. cap. 2. P. Granad. tr. 13. d. 3. P. Martin. d. 24. n. 28. P. Præposit. 2. p. q. 41. a. 4. dub. 1. n. 29. P. Tanner. d. 4. q. 2. dub. 5. n. 5. P. Valent. 1. p. q. 15. punct. 1. P. Arrub. d. 143. cap. 1. P. Alarcon. tr. 5. d. 6. cap. 1. num. 3. P. Amicus d. 23. n. 2. P. Molin. 1. p. q. 41. art. 4. P. Compton. tom. 1. d. 50. sect. 2. n. 1. & sect. 4. n. 9. P. Rhodæz. tom. 1. d. 6. q. 2. sect. 4. & alii. Probatur primò, quia actus secundus quâ talis necessariò supponit actum primum; sed de fide est dari in Deo *ad intra* actum secundum, nempe productiones reales, ut diximus; ergo etiam debet dari actus primus, sive principium formale *quo*; sicut enim productio realis nequit intelligi sine termino, ita intelligi nequit sine principio, sive potentia reali.

Probatur secundò, quia Pater in divinis verè, & realiter generat Filium; & uterque producit Spiritum Sanctum; ergo habent virtutem illorum productivam, quæ coincidit cum potentia, sive principio formali *quo*: implicat enim dari producens sine virtute, ac potentia ad producendum. Probatur tertio, quia quidquid accipit esse ab alio, verè supponit in illo potentiam productivam; sed Filius accipit esse à Patre, & Spiritus Sanctus à Patre, & Filio; ergo supponunt potentiam productivam, sive principium formale *quo* productivum talis esse.

Probatur quarto, quia Pater absolutè ex Concilio Lugdun. & Florent. dicitur principium productivum Filii: & Pater, ac Filius dicuntur principium productivum Spiritus Sancti; sed principium ex natura sua dicit potentiam, sicut eam dicit causa in actu primo; neque enim, ut aliquid dicatur causa, necesse est, quod actu causet, sed quod possit causare; Pater autem in divinis dicitur principium in eo sensu, in quo apud Græcos dicitur causa; ergo sicut causa dicit potentiam, ita etiam illam dicit principium; consequenterque in Deo datur potentia productiva *ad intra*, sive principium formale *quo* in actu primo.

Probatur quinto, quia ab actu ad potentiam bene valet argumentum; sed ex fide constat, Patrem producere, & esse principium Filii in actu secundo; ergo in Patre datur potentia, sive principium formale *quo* productivum Filii. Confirmatur, quia Filius in divinis procedit per intellectum, & Spiritus Sanctus per voluntatem; sed non tantum per productiones formales, ut supra diximus; ergo tanquam per potentiam, sive principium formale *quo*.

Oppositum tenet Aureol. in 1. dist. 7. q. 1. a. 2. docens, potentiam Dei ad generandum, & spirandum non esse realem, physicam, & positivam, sed esse meram non repugnantiam terminorum, quâ ratione dici solet, Deum habere potentiam, ut sit Deus, & hominem habere potentiam, ut sit homo, quam tamen sententiam plures ex Scholasticis judicant temerariam, periculosam, errori proximam, imò & hæreticam, ut videre est apud P. Præposit. cit. P. Granad. cit. & P. Ruiz d. 99. sect. 2. n. 23. Pro illa tamen:

Argues 1. Hæ: Pater potest generare Filium: Filius potest generari à Patre: Spiritus Sanctus potest procedere à Patre, & Filio: bene possunt salvari absque potentia reali, & per solam potentiam logicam, ac connexionem terminorum; sic enim verificantur hæ: Pater æternus est Pater: Deus est Deus: homo est homo, quæ solâ carentiâ repugnantia ad essendum, & terminorum verificantur; ergo idem dicendum erit de illis. Respondeo negando antecedens, ad cujus probationem datur diversa ratio; quia hæc: Pater æternus est Pater: sicut & alia non dicunt productionem realem, quæ requirit distinctionem realem inter principium, & terminum: at verò hæc: Pater potest generare Filium: sicut & alia dicunt productionem realem, ad quam requiritur distinctio realis, consequenterque aliqua potentia physica, & realis productiva termini, ut possint verificari.

Instabis: Eadem est potentia, quâ Pater potest esse Pater, & quâ Pater potest generare Filium; sed non datur potentia realis, quâ Pater sit Pater; nam erroneum est dicere, Patrem posse produci, cum sit improductus; ergo neque dabitur potentia realis, quâ Pater generet Filium. Respondeo negando majorem; diversa ratio est, quia esse Patrem

Fff 3

Patrem

Patrem formaliter solum dicit relationem Paternitatis indistinctam à Patre, ideoque non habet principium reale, à quo producat: at verò generare dicit productionem realem activam Filii realiter distincti à Patre, ideoque necessarium admittenda est potentia realis generativa.

11. Urgebis: Pater idem est Pater, quia habet Filium; ergo eadem potentia, quæ potest habere Filium, potest esse Pater; sic enim in creatis quæ potentia quis potest generare, eadem potest se facere patrem. Respondeo distinguendo antecedens: idem est Pater, quia habet Filium, arguitur; concedo antecedens: formaliter; nego antecedens: formaliter enim est Pater per relationem; sicut & in creatis denominatur pater à relatione paternitatis, & non à potentia, quæ producit filium, licet arguatur ex filio, quod sit pater, sicut ex effectu arguitur causa.

12. Replicabis: Paternitas ut relatio est idem cum generatione activa; sed quatenus relatio constituit Patrem non dicit principium, sive potentiam; ergo neque ita dicit quatenus generatio constituit Patrem generantem. Respondeo Paternitatem ut relationem ita esse idem cum generatione activa, ut ab illa distinguatur, saltem secundum expressionem, ut diximus, quod satis est, ut quatenus relatio respiciat terminum ut purum terminum, & principium non egeat: non autem sic respiciat quatenus generatio, sed ut quid productum, ac proinde dicat, & egeat principio, sive potentia, à qua sit.

13. Argues 2. In Deo non admittitur potentia intelligendi, & volendi in actu primo virtualiter distincta ab actu; ergo neque à fortiori potentia realis generandi, & spirandi. Respondeo primo negando antecedens, si sermo sit de potentia virtuali impropria per maiorem expressionem sine carentia actus, & potentialitate ad illum. Respondeo secundo, dato antecedente, negando consequentiam; diversa ratio est, quia potentia intelligendi perficitur intrinsece per actum absolutum illum recipiendo per veram, & positivam receptionem, quod in Deo implicat, argueret enim in Deo imperfectionem, ut patet ex alibi dictis: at verò potentia generandi, & spirandi, aut non perficitur per suum actum; nam actus potentie productivæ, quantum est ex natura sua, non est perfectivus potentie, ut patet in Omnipotentia Divina, quæ per creaturas productas non perficitur: aut si perficitur, est solum ad summum extrinsece per actum relativum, quin illum positivè recipiat, aut quia est diversæ rationis, aut quia non se habet per modum formæ, sed per modum termini.

14. Instabis: Omnis productio immanens recipitur in principio, à quo procedit; alioqui jam non est immanens; sed productio *ad intra* est immanens, ut supra diximus; ergo si ad illam datur potentia realis, debet in illa realiter recipi, darique receptionem realem in divinis, quod non est admittendum. Respondeo productionem divinam non esse immanentem positivè; alioqui daretur in Deo receptio, & potentialitas positiva, quæ implicat, ut diximus: sed tantum negativè, id est, non extra Deum, sed in eadem natura manentem, quod non est imperfectio, ut patet in Attributis respectu Essentia.

15. Argues 3. Si in Patre daretur potentia generativa, cum hæc effectus perfectio simpliciter simplex; (neque enim datur major ratio cur talis sit potentia productiva *ad extra*, & non ita sit productiva

ad intra;) sequeretur dari in Patre aliquam perfectionem simpliciter simplicem, quæ non daretur in aliis Personis; siquidem solus Pater, & non alia Personæ, generat; sed hoc non est dicendum; ergo &c. Respondeo negando sequentiam; talis enim potentia est perfectio simpliciter simplex, & datur in omnibus Personis, licet in solo Patre habeat actum generandi; siquidem cum in Patre sit expedita, & habeat omnia requisita ad suum actum adequatum, illum producit, ideoque licet in aliis Personis inveniatur quoad rationem formalem, non generant, quia jam in Patre ipsa potentia habuit suum actum adequatum.

Inferes: Ergo sicut in Filio non posse generare est impossibilitas logica, & non physica; ita etiam in Patre posse generare erit possibilitas logica, & non physica. Respondeo negando illationem; diversa ratio est, quia non posse generare in Filio non provenit ex defectu potentie physice, sive principii *quo*, nempe Intellectionis, quæ in illo, sicut in Patre datur, sed ex repugnantia actus, qui jam supponitur adequatus in Patre, ideoque Filius solum habet impotentiam, sive repugnantiam logicam: at verò in Patre posse generare, non solum provenit ex non repugnantia logica, sed etiam ex potentia generativa propria, & expedita, ut patet ex dictis.

Argues 4. Aristoteles negat in Deo rationem potentie; ergo &c. Respondeo Philosophum locutum fuisse de potentia receptiva per causalitatem receptivam; non autem de potentia productiva; alioqui negaret in Deo Omnipotentiam, quæ est potentia productiva *ad extra*.

Argues 5. Non datur potentia, nisi ubi datur effectus possibilis; sed in Deo nihil datur physice, & realiter possibile; ergo neque physica, & realis potentia. Respondeo primo negando maiorem; satis enim est, ut detur potentia, sive principium reale productivum, quod detur aliquid realiter productum, ut datur in divinis. Respondeo secundo distinguendo maiorem: nisi ubi datur effectus possibilis, prout possibile præcendit à necessario, & contingentem; concedo maiorem: prout possibile coincidit cum contingentem; nego maiorem: in Deo autem est aliquid possibile necessarium, quod enim necessarium est, possibile est: non verò est in Deo possibile contingens.

Advertes tamen hic, Patrem in Divinis solum dici possibilem negativè, Personas autem productas posse etiam dici possibiles positivè. Et ratio est, quia Patri ita non repugnat esse, ut in nullius potentia positivè contineatur, ut sit: at verò Personis productis ita non repugnat esse, ut quamvis æquè necessaria sint, contineantur tamen positivè in potentia productiva, ut sint; neque enim actus essendi necessarii, & essentialiter tollit rationem positivè procedendi à suo principio.

Argues 6. Ubi non est actus realiter elicited, non est realis potentia; sed in Deo *ad intra* non sunt actus realiter elicited; siquidem actus realiter elicited debet esse realiter distinctus à principio; non autem sic distinguuntur actus notionales, sive activæ, sive passivæ sumantur, à suo principio, sive potentia, cum hæc sit quid absolutum, & omne absolutum sit idem realiter cum processibus divinis; ergo &c. Respondeo data maiori, negando minorem, ad cuius probationem dicimus, actus notionales passivè sumptos distingui realiter à potentia notionali, quæ præter absolutum importat, saltem ut conditionem relationem producentis, ratione cuius principium *quo* distinguitur

tur realiter à Persona producta, & satis est ad potentiam, & productionem realem, ut infra dicemus.

21. Argues 7. Potentia activa realis est principium rei, quæ fit; sed nulla Persona Divina fit, aut facta dicitur juxta Symbol. D. Athan. ergo in Deo ad intra nulla datur potentia activa realis. Respondeo negando majorem: potentia enim activa realis communissimè sumpta est principium rei, quæ est ab alio per influxum, ut fit in divinis; quod autem sit principium rei, quæ fit, solum competit potentia productiva creata.

22. Difficultas 2. Utrum, & quomodo hæc potentia, sive principium quo distinguatur à principio quod? Dico 1. Principium quo in divinis non distinguitur à principio quod realiter, & à parte rei. Est certa. Probatur, quia in divinis solum distinguuntur realiter, quæ habent oppositionem relativam; sed inter principium quo, & principium quod non datur hæc oppositio relativa; ergo neque illa distinctio realis.

23. Dico 2. Principium quo, & principium quod in divinis sunt inter se virtualiter, & quoad nos distincta. Ita P. Saar. lib. 6. cap. 5. n. 3. P. Vasq. d. 164. cap. 1. n. 1. P. Tanner. d. 4. q. 2. dub. 5. num. 2. P. Arriaga d. 45. n. 1. P. Prapost. 1. p. q. 41. art. 5. dub. 2. & alii supra cit. Probatur, quia in divinis principium quod est tota Persona producens; siquidem tota denominatur producens; actiones enim sunt suppositorum; principium autem quo, ut infra dicemus, est sola Essentia sub ratione Intellectus, & Voluntatis; sed tota Persona distinguitur à sola Essentia virtualiter distinctione includentis ab incluso; ergo &c. Confirmatur, quia principium quo productivum ad extra, nempe Omnipotentia, sic distinguitur à principio quod, nempe à Personis, cum quibus est idem; alioqui non esset in omnibus idem principium creandi; ergo &c.

24. Obijcies 1. Pater producit Filium se ipso; sed illum producit per potentiam, sive principium quo; ergo hoc non distinguitur à Patre, sive à principio quod; alioqui jam non se ipso, sed per aliquid distinctum illum produceret. Respondeo Patrem producere Filium per aliquid distinctum, non realiter, sed tantum virtualiter, quod idem est, ac illum producere per se ipsum. Neque ex hoc sequitur admittendam esse ibi rationem causæ formalis: tum quia illum non admittimus, cum dicimus, Deum esse Deitatem Deum: tum etiam quia ratio causæ formalis propriæ, etiam virtualis deservit imperfectionem materiæ, quam connotat ut perfectibilem; nulla autem imperfectio admittenda est in Deo.

25. Obijcies 2. Deus est infinite simplex; ergo non debet in eo admitti principium quo distinctum à principio quod; alioqui jam ex illis admitteretur in Deo aliqua compositio. Respondeo negando consequentiam; neque enim hujusmodi compositio virtualis tollit infinitam Dei simplicitatem; sicut illam non tollit compositio ex Essentia, & Attributis, ac Relationibus.

26. Obijcies 3. In opinione, quæ in Sacra Eucharistia ponit non solum quantitatem, sed reliqua accidentia extra subiectum, de quo alibi in Phys. tract. 2. d. 2. à n. 87. calor v. g. se ipso operatur, quin ibi distinguatur principium quo à principio quod; ergo idem erit in Deo, cum sit infinite simplex. Respondeo negando consequentiam; diversa ratio est, quia calor tunc agit existens extra omne subiectum, tam immediatum, quam mediatum, ut

supponitur: ac verò Essentia non operatur, imò neque operari potest absque aliqua Personalitate. Neque ex hoc sequitur calorem esse magis simplicem, quam Deum; siquidem componitur ex genere, & differentia; ex essentia, & existentia contingente, &c. quas compositiones in Deo non admittimus.

Difficultas 3. Utrum detur in Deo ad intra potentia realis, non solum ad Personas productas, ut hætenus diximus, sed etiam ad earum productiones formales? Dico 1. Datur in Deo hujusmodi potentia realis ad productiones, sive processiones passivas. Ita P. Vasq. d. 163. cap. 2. P. Molin. 1. p. q. 41. art. 4. P. Tanner. d. 4. q. 2. dub. 5. n. 5. P. Arrub. d. 143. cap. 1. P. Prapost. P. Rhodex cit. & alii. Probatur facile ex dictis, quia in Deo, ut diximus, datur hujusmodi potentia realis ad Personas productas; ergo etiam ad earum productiones passivas, quæ cum ipsis Personis sunt idem, & cum illis producuntur.

Dico 2. In Deo non datur hujusmodi potentia realis ad productiones, sive processiones activas. Ita P. Granad. tract. 13. d. 3. n. 6. Greg. in 1. dist. 7. q. 1. art. 1. ad 1. Capreol. ibid. q. 1. art. 2. ad 2. Cuiet. 1. p. q. 41. art. 4. Canarian. ibid. P. Amicus d. 23. n. 4. P. Arriaga d. 44. n. 14. & d. 45. n. 38. P. Compton. tom. 1. d. 50. sect. 4. n. 9. & alii. Probatur, quia productio, sive processio activa, cum sit idem cum Persona producente, ut supra diximus, non producit realiter; ergo ad illam non datur in Deo potentia realis, & propria; siquidem hæc solum ordinatur ad terminum realiter distinctum, & realiter productum. Dixi potentia realis, quia non nego Paternitatem, quæ est productio activa Filii, produci, sive emanare ab Essentia virtualiter, & ut à potentia virtuali.

Oppositum tenent P. Vasq. P. Molin. P. Tanner. P. Arrub. P. Prapost. P. Rhodex cit. proximè: pro quibus: Dices 1. In creatis datur potentia realis ad actionem, quæ terminum realiter producit; sed processio activa producit terminum realiter; ergo in Deo datur ad illam potentia realis. Respondeo negando consequentiam; diversa ratio est, quia actio in creatis, cum sit realiter distincta à principio, producitur saltem ut quo: ac verò in divinis non producitur neque ut quo productio activa ad intra, utpotè indistincta à suo principio, sicque implicat, dari potentiam realem ad id, quod realiter non producitur; quod enim non producitur, quomodo potentiam sui productivam habebit?

Dices 2. In Deo datur potentia realis ad id, quod realiter non distinguitur, nempe ad Intellectionem erga Filium; ergo etiam dabitur ad id, quod non producitur realiter, ut non producitur processio activa. Respondeo negando consequentiam; diversa ratio est, quia de ratione potentia realis non est, quod distinguatur realiter à termino, sed id tantum habet ut conditionem, ut infra dicemus: ac verò de illius ratione est, si sit realis, quod illum realiter producat, aut habeat virtutem ad illum sic producendum; nam quomodo potentia realis erit productiva realiter termini non producibilis realiter, ut non est processio activa etiam apud ipsos Adversarios?

S E C T I O II.

*Virum principium formale quo
Processionum Divinarum
sit aliquid absolutum,
an relativum?*

31.

ADVERTES primò, nos in Divinis, ubi Fides non intervenit, philosophari ex creatis, semotis imperfectionibus; neque enim possumus, nisi ex creatis divina cognoscere. Advertes secundò, in creatis præter principium quod reperiri duplex principium quo, maxime ad formas substantiales, & etiam accidentales, dummodò sint vitales: Primum est forma ipsa substantialis, quæ dici solet principium formale, sive principium quo remotum, & quod immediatè influit in effectus productos; siquidem potentia accidentalis, per quam natura operatur, non est de se sufficiens ad effectum substantialem producendum, idèdque in productione substantiali necessarium est, quod actu influat ipsa natura, sive forma substantialis, ut principium quo principale. Secundum est potentia accidentalis, quæ mediante suppositum operatur.

32.

Advertes tertio, primum illud principium esse de intrinseca ratione operantis; neque enim intelligitur operans, nisi aliquo operetur: Secundum autem oriri ex imperfectione creaturæ; siquidem nulla substantia creata operatur immediatè, & se ipsa, sed per potentias à se distinctas, ut alibi diximus, sicque hoc secundum principium minimè reperiri in Deo, etiam cum solâ distinctione per intellectum, utpotè quod ex imperfectione substantiæ creatæ ei conceditur.

33.

Advertes quarto, principium quo sumi posse, aut pro sola formali, & præcisâ ratione producendi; aut pro ratione ipsa producente, id est, sumpta cum omnibus requisitis ad producendum: si hoc secundo modo sumatur, certum est, Essentiam divinam requirere conjunctionem cum determinata relatione; siquidem non potest esse actu principium generationis, nisi in Patre: Unde in primo sensu est tota controversia, in qua multiplex est Doctorum sententia, omnes tamen ad duas extremè oppositas reducemus, mediæ enim difficillimè defendi possunt, dum enim unius, aut alterius extremi difficultates vitare contendunt, majores incurrunt: His positis.

34.

Prima sententia docet, principium formale quo processionum divinarum ad intra esse quid relativum. Hæc à pluribus defenditur, à paucis tamen eodem modo stabilitur. D. Bonavent. in 1. dist. 7. q. 1. & 2. Durand. q. 2. n. 29. P. Amicus de Trinit. d. 23. sect. 2. P. Quiroz d. 40. n. 9. P. Martinon. d. 24. n. 37. Albif. tract. 4. d. 12. n. 14. & cum illis recentiores aliqui in manu scriptis docent, solam relationem esse principium quo, licet adhuc inter se non coveniant: Alii enim distinguunt inter principium communicativum, & hoc dicunt esse Essentiam, & productivum, quale dicunt esse relationem, ut explicat P. Alarcon, tr. 5. d. 6. cap. 2. n. 15. Alii hanc distinctionem rejicientes aliam admittunt in principium remotum, & hoc dicunt Essentiam, & in proximum, & hoc appellant relationem, ut asserit P. Martin. cit. n. 37. Attamen P. Valent. 1. p. d. 2. q. 15. punct. 2. §. Jam sit secunda assertio. docet principium quo integrari formaliter ex natura, & rela-

tione, quem etiam sequitur P. Arrub. d. 143. cap. 3. n. 12. citans pro se Albert. Magn. in 1. dist. 7. a. 2. Richard. ibid. q. 1. Henric. quodlib. 3. q. 3. Alii cum Cajet. 1. p. q. 41. a. 5. Canariens. ibid. Capreol. in 1. dist. 7. q. 1. a. 1. conclus. 2. & 3. Marfil. in 1. q. 11. a. 2. conclus. 3. & 4. Ferrar. lib. 4. contr. gent. cap. 13. §. Considerandum etiam. quos citat & sequitur P. Vasq. 1. p. d. 164. cap. 3. n. 11. dicunt principium formale quo esse Essentiam Divinam, connotata proprietate, ita tamen ut hæc, licet in obliquo, includatur in conceptu potentie, neque solum sit conditio, ut potentia exeat in suum actum, sed ut formaliter sit potentia. His videtur consentire P. Granad. tr. 13. d. 3. n. 13. P. Ruiz d. 100. sect. 4. & 5. P. Zuniga d. 16. dub. 6. & P. Alarcon. tr. 5. d. 6. cap. 2. n. 4. & 8.

Secunda nihilominus sententia, quam sequimur, asserit principium formale quo ad intra esse quid absolutum connotans ut conditionem sine qua non certam relationem. Ita D. Thom. 1. p. q. 34. ad 4. & q. 41. a. 5. Scot. in 1. dist. 7. quasi. unica. P. Molin. 1. p. q. 41. a. 5. §. Tertia conclusio, quos malè pro se citat P. Granad. supra. Marfil. Capreol. Ferrar. Cajet. Torres. qui potius nostræ sententiæ, quàm sententiæ P. Vasq. favent, & adherent, ut ait P. Tanner. nobis consentiens d. 4. q. 2. dub. 5. ubi P. Soar. lib. 6. cap. 5. n. 6. P. Præposit. 1. p. q. 41. a. 5. dub. 2. n. 39. P. Arriaga 1. p. d. 45. a. n. 25. P. Compton. tom. 1. d. 50. sect. 5. n. 2. P. Rhodex tom. 1. d. 6. q. 2. sect. 4. & alii.

Probatum primò autoritate Sanctorum Patrum communiter, & generaliter dicentium, Verbum procedere, & esse de substantia, aut ex substantia Patris, de Essentia, de Natura, de Sapientia, de Memoria, aut ex Memoria fecunda Patris, & Spiritum Sanctum esse de Natura, aut ex Natura, & Substantia Patris, & Filii, ut constat ex D. Aug. lib. 15. de Trinit. cap. 7. & 10. ubi: Verbum Dei, ait, est Sapientia genita ex Sapientia generante. Et cap. 12. Verbum Divinum, inquit, natum esse de Patris Essentia. Et D. Fulgent. lib. 3. ad Monim. cap. 7. Cum ergo mens cogitat, & cogitando Verbum intra se generat, de sua substantia generat Verbum. Et D. Damascen. lib. 1. Fidei Orthodox. cap. 8. Ex Patris Natura, inquit, Filii generationem esse profitetur. Et Richard. Victor. lib. 6. de Trinit. cap. 2. Processionem Filii, ait, à Patre in divinis esse secundum operationem Nature. Et D. Anselm. in Monolog. cap. 54. de Spiritu Sancto loquens: Non ex eo procedit, ait, in quo plures sunt Pater, & Filius, sed ex eo, in quo sunt unum. Et cap. cit. infra subjicit: Nam non ex relationibus suis, quæ plures sunt, alia est enim relatio Patris, alia Filii, sed ex ipsa sua Essentia, quæ pluralitatem non admittit, emittunt Patrem, & Filium tantum bonum. Idem habet cap. 5. q. 25. & 30. Ubi inquit Spiritum Sanctum procedere de Divinitate Patris, non de Paternitate. Idem habent D. Athan. D. Basil. D. Nazian. D. Ambrosius, & alii apud Doctores cit. sed in his, & similibus Patrum locutionibus particulæ de, & ex non denotant causam materiale, aut formalem; ergo denotant principium procedendi significatum nomine Naturæ, Substantiæ, Essentiæ, Sapientiæ, aut Memoriam; sed sub tali nomine non venit aliquid relativum, ut omnes concedunt; ergo absolutum; consequenterque principium formale quo ad intra, est quid absolutum, & non relativum.

Probatum secundò autoritate Concil. Florent. sess. 18. ubi Joannes Theologus Latinorum patres agens contra Græcos sic ait: Pater ergo genera-

ativum principium est; & suppositum quoddam significat; Divina verò Substantia, quæ cum Patre realiter idem est, non quidem generat, sed est principium quo generatio fit, quandoquidem suppositum nullum significat. Et infra: Patris Persona suppositum est, atq; generans; Divina verò Natura generativum principium, quo Pater Filium generat. Et supra. Dixi Filium ex Patre, & ex Patris Substantia generari, ita tamen ut Pater sit generans, principium autem, quo ipsa Persona generat, est id, quod solum communicabile est. Ubi notanda est particula solum. Idem repetit Iess. 19. quæ verba adeo aperte probant, ut cogant P. Martin. negare auctoritatem tanti Viri, quæ tamen inter Patres & Doctores semper est, & fuit maxima; ergo &c.

38. Probatur tertio rationibus. Prima, quia illud est principium formale quo generationis, sive potentia generativa; in quo generans ut quod sibi assimilatur genitum, sive terminum productum; sed Pater in divinis assimilatur sibi Filium in Natura, quæ est quid absolutum, & non in relatione, per quam Filio opponitur; ergo principium formale quo in divinis dicitur absolutum, & non relativum. Minor est certa; consequentia recte habet. Probatur major primò ab exemplo, nam in igne principium formale quo physicum producendi alium ignem est forma substantialis, in qua sibi assimilatur effectum: & in homine humanitas, in cuius virtute Petrus potest generare hominem sibi similem in natura, est principium formale quo generationis, non autem petreitas, quæ est proprietas personalis constitutiva Petri; alioqui Petrus generaret Petrum, quod non dicitur; ergo idem erit in divinis. Secundò ratione, quia cum generationes sint data à natura ad conservationem proprii esse, illud esse dicitur principium formale generationis, cuiusmodi genitum assimilatur; siquidem quando res non potest conservari in se, conservatur in sibi simili; ergo absolute loquendo principium formale quo generationis est illud, in quo generans assimilatur sibi genitum.

39. Dicent primò, maiorem esse veram de principio formali remoto, primo, & principali, non autem de formali proximo per se realiter influenti, quod necessariò debet distingui realiter à genito; sicque illud, in quo generans sibi assimilatur primò, & perfecte genitum, qualis est Essentia, esse quidem principium formale generationis, remotum tamen; proximum autem esse relationem, quæ à genito distinguitur realiter. Ita P. Martinon. cit. n. 61. & cum eo aliqui Recentiores falsò distinguentes in divinis huiusmodi rationem principii remoti, & proximi: Unde:

40. Rejiciuntur primò, quia Sancti Patres, & Concil. Florent. supra, quando loquuntur de principii processionum expriment Naturam, Essentiam, Substantiam, Sapientiam, &c. sed non est verisimile voluisse exprimere principium remotum, omisso proximo, quod habet magis specificam rationem principii; ergo locuti sunt de principio proximo; alioqui eadem ratione, quando dicunt Spiritum Sanctum procedere à Patre, intelligi possent de processione remota, quod est hæreticum.

41. Rejiciuntur secundò, quia hoc principium remotum, quod admittunt, aut influit simul cum proximo; aut non: Si primum; ergo concedunt, quod nobis objiciunt, nempe principium realiter influens in terminum à se indistinctum; ergo si principium ex eo, quod realiter influit, debet realiter distingui à termino, tantum id requireretur in principio proximo, quam in remoto; imò in hoc

Tom. I.

magis, quia in eo datur major antecessio ad terminum, quæ magis repugnat eidem ad se ipsum: Si secundum; ergo Spiritus Sanctus etiam procedet per intellectum tanquam per principium remotum; consequenterque non minùs dicitur generari, quam Verbum; siquidem, secluso influxu, sicut intellectus est radix processionis Verbi, ita est radix processionis Spiritus Sancti, quatenus est radix volitionis, per quam ille procedit; nam ad veram rationem principii remoti parum obstat, quod respectu unius sit remotior, quam respectu alterius; humanitas enim v. g. eodem modo esset principium generationis si per duas potentias subordinatas communicaretur, atque per unam tantum.

Rejiciuntur tertio, quia Sancti Patres, & Concil. Florent. & præsens quaestio inquit de principio reali; siquidem inquit de principio in ordine ad processionem realem, & realem terminum; sed principium illud remotum, prout usurpatur ab Adversariis non esset principium reale, sed virtuale, & quoad nos; ergo male ibi in divinis admittitur tale principium remotum. Probatur minor, quia principium remotum tale est, & tale dicitur propter principium proximum, respectu cuius debet esse principium; sic enim intellectus erit principium remotum respectu Verbi Divini, quatenus est proximum respectu Paternitatis; sed intellectus solum est principium virtuale, & quoad nos respectu Paternitatis, ut omnes concedunt; ergo tale erit respectu Verbi; siquidem hic habet locum illud proloquium: *Quidquid est causa causa, &c.* seu principium principii, est principium sui principii in eodem genere principii; ergo si non sit verum, & reale principium principii, neque tale erit respectu sui principii.

Dicent secundò, principium ad intra duo includere, & esse communicativum essentiae, & esse productivum relationis; essentiam, sive absolutum esse quidem principium formale quo communicationis; proprietatem verò, sive relationem esse principium formale quo productionis; sicque illud, in quo generans assimilatur sibi genitum, esse principium generationis, si illud sibi assimilatur, id est, si sit principium per productionem; siquidem tunc datur & similitudo, & distinctio, quæ integrant rationem principii: si autem sibi assimilatur genitum per solam communicationem, tunc id, in quo genitum assimilatur generanti, non esse principium generationis ex defectu distinctionis. Ita P. Amicus cit. P. Alarcon. cit. num. 15. & cum illis aliqui Recentiores, qui omnes concludunt, principium communicativum non oportere distingui ab eo, cui communicatur, imò quod magis est idem, perfectius communicari, sicque posse esse quid absolutum; principium autem productivum debere esse distinctum, sicque in divinis esse solum relativum, utpotè quod solum distinguitur.

Rejiciuntur primò, quia hæc celebris responsio non potest stare cum Concil. Florent. cit. siquidem hoc loquitur de principio generativo, quod non solum est communicativum, sed etiam productivum; principium autem productivum, seu quo Persona Patris generat Filium, *Est id, inquit, quod solum communicabile est.*

Rejiciuntur secundò, quia principium communicativum, prout habet rationem principii, habet se ex parte Personæ producentis; nam prout se habet ex parte Personæ productæ habet rationem termini communicati, & non principii;

Ggg

42

42

43

44

45

sed principium communicativum, prout se habet ex parte Personæ producentis, est idem formalissimè, atque principium productivum, unde ipsa productio est actualis, & formalis communicatio, & eatenus Persona produciens communicat Naturam, quatenus producit subsistentiam eidem Naturæ identificatam; ergo inutiliter distinguunt principium communicativum à principio productivo.

46. Rejiciuntur tertio, quia hi Authores confundunt rationem principii productivè communicantis cum ratione veluti causæ formalis communicantis effectum quasi formalem; nam licet causa formalis communicando se ipsam sit veluti principium in ratione causæ formalis, & sic Natura Divina, Intellectio, & Volitio, se ipsam formaliter communicet Personis, prout tamen est à principio producente communicatur effectivè, sicque ex parte Personæ producentis idem est formalissimè principium communicativum, atque productivum. Patet in generatione humanâ, nam in hac non idè generans communicat ut principium naturam genito, quia forma geniti communicat suum effectum formalem genito; hoc enim est quid veluti consequens ad principium generativum; sed quia generans producendo effectivè unionem formæ, facit, ut genitus habeat similem naturam ipsi generanti; ergo principium communicativum ex parte producentis est idem formalissimè, atque productivum.

47. Rejiciuntur quarto, quia si Intellectio & volitio est principium communicationis ex eo, quod se ipsam formaliter communicat, sequeretur etiam subsistentiam Verbi esse principium generativum communicationis, quia se ipsam formaliter communicat; nam sicut Natura per se ipsam communicatur subsistentiæ Verbi, ita subsistentia Verbi communicatur Naturæ, & utraque formaliter communicatur ipsi Verbo; sequela autem est falsa; ergo &c.

48. Rejiciuntur quinto, quia in Patre non minis realis est communicatio Naturæ, quàm productio relationis; sed hi Authores ad productionem realem requirunt distinctionem realem inter principium productivum, & terminum; ergo etiam debent illam requirere inter principium realiter communicativum, & terminum communicationis; siquidem tantum repugnat, idem se ipsum realiter sibi communicare, quàm se ipsum realiter producere; neque enim animal v. g. potest dici, propriè loquendo, se realiter communicare rationali, aut homini.

49. Secunda ratio est, quia si per impossibile Pater produceret Filium distinctum in Deitate, Deitas Patris esset principium quo producendi; ergo producendo Filium in eadem numero Deitate, Deitas est principium quo, & formalis ratio producendi; sicut enim identitas naturæ reddit perfectiorem virtutem assimilativam; ita reddit perfectiorem virtutem productivam. Tertia, quia Filius procedit per Intellectum, & Spiritus Sanctus per Voluntatem; alioqui non potest assignari ratio, cur processio Verbi sit generatio, & non ita processio Spiritus Sancti, ut patet ex dicendis; sed Intellectus, & Voluntas sunt quid absolutum, & non relativum; ergo &c.

50. Quarta ratio est, quia si principium quo non esset quid absolutum, sed relativum, sequeretur: Primò productiones divinas non esse univocas,

sed æquivocas ob diversitatem principii formalis, & termini: Secundo, principium ad extra esse prius, ac dignius principio ad intra; siquidem illud est absolutum, & hoc relativum; absoluta autem in Deo sunt priora, ac digniora relativis; cum tamen ad intra habeat terminum infinitè perfectiorem: Tertio, principium ad extra posse consistere in relativo; siquidem quod est productivum ad intra ad terminum infinitum, cur non ita erit ad terminum inferiorem; sicque actiones Trinitatis ad extra essent divise, quæ omnia sunt absurda; ergo &c.

Quinta ratio est, quia omne agens sub e ratione, sub qua est agens, continet in se virtute productum; sed Pater sub Paternitate non continet Filium; siquidem Paternitas, & Filiatio non includuntur, imò opponuntur; ergo Pater non est agens sub Paternitate; sed ratio illa, sub qua quis dicitur agens, est quæ agit, sive principium formale; ergo relatio non est principium formale, sed Essentia, cum aliud non superest, quod in se contineat relationes. Confirmatur, quia in creatis, neque personalitas, id est, subsistentia, neque relatio sunt operativæ; ergo neque in divinis, ut cernitur in Filiatione, & Spiritatione passivâ.

Sexta ratio est, quia Pater per id formaliter est potens ad generandum, per quod est formaliter fecundus; sed habet fecunditatem ab Essentia, quæ est communicabilis, & non à relatione, quæ incommunicabilis est; ergo &c. Confirmatur, quia continere Personam Divinam principiativè est perfectius, quàm continere creaturas causativè; sed quod est perfectius debet tribui perfectiori principio; ergo cum Essentia sit perfectior relatione, non solum erit principium creaturarum causativè, sed etiam Personarum principiativè.

Septima ratio est, quia potentia productiva est fundamentum relationis inter produciens, & productum; ergo potentia productiva est aliquid distinctum à relatione; consequenterque relatio non habet rationem principii. Confirmatur, idè relatio haberet rationem principii productivi, quia necessaria est distinctio realis inter produciens, & productum; nihil autem absolutum sic distinguitur à Persona producta; sed hæc ratio non obstat: tum quia sufficit, quod sic distinguatur, ut distinguitur, principium quod, nempe Persona produciens, ut patet in eo, qui se ipsum divinitus reproduceret, juxta probabilem sententiam, in quo solum principium quod, & non principium quo realiter distinguitur à termino producto: tum etiam, quia cum distinctio principii à termino formaliter sit negatio identitatis, non constituit formalem rationem principii, sed ad summum est conditio logica ad producendum, sicut est præexistentia, & approximatio agentis, nulla enim est ratio formalis producendi; siquidem nulla influit in terminum; ergo opus non est quod ipsa distinctio requisita proveniat ab ipsâ ratione formali producendi, sed sufficiet quod Persona produciens distinguatur à termino producto ratione relationis, influat tamen ratione absoluti, sive Essentiæ.

SECTIO III.

Solvuntur fundamenta contraria.

54. **A**RGUES 1. D. Athan. Dialog. 1. de Trinit. contra Anomeos pag. 659. Pater, ait, hypostasi gignit, & mandato creat. Et ad illud: Ex utero, &c. Plal. 109. Uteri nomine, ait, genitricem vim ipsius hypostases intellige. Et D. Aug. lib. 5. de Trinit. cap. 5. Ex eo ipso, inquit, Patrem dici, & esse Patrem, quod est ei Filius; sed est ei Filius, quia est terminus generationis propter Filiationem; ergo Pater est ei Pater, quia est principium generationis propter Paternitatem. Et D. Amb. Generatio, ait, paternae prioritatis est, non potentiae. Et D. Damascen. lib. de duob. Christ. volunt. Omnia, inquit, quae habet Pater, sunt Filii, generandi vi excepta. Et D. Epiphani. haer. 73. Vox Pater, inquit, plus est, quam nomen Ingeniti; in Ingenito enim non apparet potentia Patris. Et Concil. Florent. Sess. 19. ubi Joan. Theolog. cum dixisset, potentiam generativam esse id, quo, vel per quod Pater generat: Propterea tamen, inquit, non sequitur, ut hac substantia secundum suum esse commune, & absolutum principium sit, per quod; ergo &c. Respondeo primò generaliter, omnia haec, & similia loca intelligenda esse de principio expedito, seu actu generante, quod non datur sine actuali productione, qualis est relatio, ut diximus; non autem de principio formali quo: Vel si de hoc loquantur, intelligenda esse de principio formali quo & secundum quod includit formale, & essentialia; & secundum quod dicit necessarium, & accidentale.

55. Respondeo secundò etiam generaliter, Sanctos Patres in his locis solum velle, hoc, quod est generare esse proprietatem Patris, quod est de fide: An autem hoc proveniat in Patre à Paternitate tanquam à conditione in solo Patre existente; aut tanquam à formali principio generationis, non ibi docent; praesertim cum ex aliis locis oppositum constet, ut patet ex dictis.

56. Respondeo tertio specialiter, D. Athan. in primo loco, aut nomine hypostasis intelligere substantiam, ut intelligebant Graeci; & sic pro nobis est: aut si relationem, ut Latini, loqui de actu generandi, ita ut sensus sit, quod sicut agens actione agit, ita Pater hypostasi gignit, sicut & mandato creat, mandatum enim ad actum creandi pertinet. Nisi velis dicere cum P. P. Proposit. cit. num. 34. D. Athan. ibi, sicut & D. Ambr. loco adducto, solum voluisse docere, Filium necessario à Patre procedere, & non imperio ut creaturae, prout volebant Arian.

57. Ad secundum locum D. Athan. dicimus nomen hypostasis ab Antiquis Patribus confundi cum nomine Personae, sicque Sanctum Doctorem ibi loqui de principio quod, id est, de Persona, non autem de principio quo. Ad locum D. August. dicimus, rectè ibi colligere, Patrem esse Patrem, quia habet Filium, & contra: quale autem sit principium quo generationis, & qualis terminus, ibi non docet. Ad locum D. Damascen. dicimus, per vim gignendi ibi non intelligere potentiam, sive principium productivum, sed producentem actu, sub qua ratione non datur in Filio. Ad locum D. Epiphani. dicimus, in Ingenito non apparere potentiam Patris, nisi posita relatione, quam

Tom. 1.

ipsa potentia requirit, non ut sit potentia productiva, sed actu producens. Ad locum Concil. Florent. dicimus, Joannem ibi solum voluisse, substantiam quatenus communem, non esse productivam; alioqui omnes tres Personae producerent; sed solum requiri relationem determinantem, non ut potentiam, prout ipse dicit loco supra citato; sed ut conditionem sine qua non, quod concedimus.

ARGUES 2. Principium realiter productivum debet distingui realiter à termino producto: tum quia aliter non esset principium, ut ait Aristoteles lib. 5. Ethicor. cap. 5. Non, inquit, principium est, si unum solum est: tum etiam quia principium est prius suo principiato; nihil autem potest esse prius se ipso à parte rei; sed absolutum in divinis non distinguitur realiter à relativo, ut est de fide; distinguitur autem relativum à relativo, nempe Paternitas à Filiatione; ergo solum relativum, non autem absolutum, potest habere rationem formalem principii ad intra. Hoc est in hac re potissimum Adversariorum fundamentum, quod quidem summam habet in hac quaestione difficultatem, ita tamen, ut non tantum contra nostram Sententiam vim habeat, sed etiam contra eorum sententiam; qui admittunt principium formale quo consistere simul in absoluto, sive ut productivo, sive ut communicativo, & etiam in relativo, ut consideranti patebit; siquidem jam concedunt id, quod realiter influit, aut communicatur, posse esse indistinctum à termino realiter producto, & cui realiter communicatur; consequenterque esse prius ut principium se ipso ut principiato. Igitur:

Respondeo primò distinguendo majorem: principium realiter productivum debet distingui realiter à termino producto, si sit principium quod; concedo majorem: si sit principium quo; nego majorem: in quo patet solutio ad probationes. Unde cum Pater in divinis, qui est principium quod distinguatur realiter à termino producto, nempe à Filio, potest realiter illum producere, licet ratio formalis producendi, seu influendi, nempe Intellectio, neque à Patre, neque à Filio realiter distinguatur. Patet in creatura se ipsam divinitus reproducente in probabili opinione, licet contrariam alibi tenuerimus in Physica tract. 2. d. 4. à num. 57. nam in ea opinione eadem entitas, prout supponitur per aliam actionem producta, influit in se ipsam, quatenus se ex vi novae actionis reproducit, in quo, prout dicunt, nulla datur repugnantia praeter superfluitatem, quam Deus vincit, & natura, ne actum jam iterum agat, vitare intendit multiplicando semper individua.

Respondeo secundò, & melius, distinguendo eandem majorem: principium realiter productivum debet distingui realiter à termino producto, aut ratione sui, & in actu primo; aut ratione productionis, & in actu secundo; concedo majorem: semper ratione sui, & in actu primo; nego majorem: Unde ad productionem realem satis est, quod principium ut actu producens distinguatur à termino ut producto; cum autem in divinis principium nunquam sit in actu primo, quin sit in actu secundo, id est, actu producens; & terminus nunquam sit producibilis, quin simul sit productus, quin concipiatur in actu; sic autem in actu distinguitur realiter à termino producto. Patet exemplo proximè adducto, nam res, quae reproducitur, antecederet producta per unam actionem, qua supponitur existens, distinguitur realiter à se ipsa, ut per secundam actionem reproductam; ergo cum

Ggg 2

Essentia

Essentia supponatur existens cum Paternitate, quæ est productio activa, principium ut produciens distinguitur realiter à termino producto, quæ est productio passiva ut identificata eidem Essentia Divina.

61. Instabis 1. Principium quod, ut diximus, debet distingui realiter à termino realiter producto; ergo etiam, & à fortiori principium quo; nam *Propter quod unumquodq. tale, & illud magis*; sed principium quod tale est propter principium quo; ergo si hoc, quia reale, distinguitur realiter, etiam à fortiori & illud sic distinguetur. Respondeo negando consequentiam, ad cujus probationem dicimus, aliud esse principium quod esse principium ratione principii quo; aliud autem distingui realiter à termino propter principium quo; nam licet realis distinctio sit conditio ad realiter producendum, non est tamen ipsa formalis ratio, seu virtus producendi: sicut prioritas, aut approximatior non est formalis ratio, seu virtus producendi, licet sit conditio ad realiter producendum; ergo potest principium quod esse principium formaliter ratione principii quo tanquam ratione virtutis productivæ, licet non ratione illius, sed aliunde habeat distinctionem realem ad realiter producendum; sicut causa non à sua virtute productiva, sed ab indistantia, sive conbicatione habet approximationem.

62. Instabis 2. Solum principium quo realiter influit; siquidem principium quod solum denominativè est principium; sed id, quod influit, est quod distinguitur à termino; ergo sola relatio, quæ distinguitur, influit, solaque est principium quo. Respondeo distinguendo minorem: id, quod influit, est quod distinguitur à termino ut actu influens; concedo minorem: ut præciscens ab actuali influxu; nego minorem: Unde ut principium actu exerceat rationem principii realis, satis est, quod ut actu produciens distinguitur à termino producto, ut patet in causa se reproducente: cum autem principium in Divinis, ut actu exerceat rationem principii, involvat ipsam productionem activam, nempe Paternitatem, quæ realiter distinguitur à termino, idèd ut principium reale est, habet realem distinctionem in actu, veramque rationem principii realis.

63. Instabis 3. Si aliquid absolutum esset principium reale Personæ productæ, à qua realiter non distinguitur, plura sequerentur absurda: Primò, etiam posse esse reale principium Paternitatis, sicut est Filiationis, cum non detur major ratio. Secundò, idem esse radicem realem sui ipsius, nempe Naturam Divinam respectu Filii, cum quo est idem realiter. Tertiò, idem dicere realem ordinem ad se ipsum; siquidem principium, & principiatum, si talia sunt realiter, inter se realiter ordinantur. Quartò, esse principium reale sine reali productione; siquidem neque productio activa, nempe Paternitas, neque passiva, nempe Filiatio comparatæ ad absolutum sunt reales, quia non sunt realiter distinctæ à principio; consequenterque neque terminus erit realiter productus; siquidem talis est terminus, qualis est ejus productio; sed hæc omnia sunt absurda; ergo &c.

64. Respondeo negando majorem: ad primam probationem datur diversa ratio, quia ut absolutum esset principium Paternitatis, debebat supponi existens, & identificatum cum alio relativo à Paternitate realiter distincto, sicut supponitur existens, & identificatum cum Paternitate, quæ sic à Filiatione distinguitur; cum autem ad Paternitatem nihil supponatur realiter distinctum, idèd absolutum non potest ad illam, potest tamen ad

Filiationem esse reale principium.

Ad secundam dicimus, idem, saltem in actu per realem actionem posse esse radicem sui ipsius, si supponatur existens per aliam actionem adæquatè distinctam; siquidem ut existens per unam actionem est capax, ut ab eo oriatur alia actio, quæ terminetur ad idem esse, ut patet ex supra dictis. Imò hoc, suppositis principiis fidei, multò melius intelligitur in divinis; siquidem cum inter absoluta, & relativa detur distinctio virtualis intrinseca, quæ in ordine ad prædicata contradiatoria est æquipollenter realis, ut alibi diximus, & infra dicemus, Essentia ut supponitur existens simul cum Paternitate, potest esse principium reale, non quidem illi ipsius formaliter, sed Filiationis, quæ cum illà ita identificatur, ut à Paternitate actu realiter, ab ipsa verò Natura æquipollenter distinguitur.

Ad tertiam dicimus etiam eodem modo, idem posse dicere ordinem realem ad se ipsum, si supponatur existens, non præcisè sumptum ut est idem, sed prout ratione diversarum actionum exerceat rationem producentis, & producti. Unde sicut in causa se reproducente ordo realis est ipsi actio, quæ ut formalis productio, & terminatur ad ipsam entitatem causæ, illam respicit ut antecedenter existentem, & productam: ita ordinabilis in divinis est ipsa Filiatio v. g. quæ producta ut quo respicit Naturam ut existentem simul cum Paternitate improductam.

Ad quartam negamus sequelam, ad cujus probationem dicimus, productionem realem, ut talis sit, non comparari ad formalem rationem principii ut præciscens ab actuali productione, sed ad terminum ut realiter productum; nam in opinione identificantium actionem creativam cum Deo, talis actio est realis productio solum, quia est ad terminum realem, & non ut distinguitur à virtute creandi; supponit igitur talis opinio ad realem productionem, quod principium ut produciens distinguitur à termino ut producto: cum ergo in divinis principium ut produciens sit Pater, seu Natura cum productione actuali, nempe Paternitate, & ut sic distinguitur à termino producto, id est, à Filio, seu Filiatione eidem Naturæ identificata, bene sequitur dari in Divinis productionem realem.

Dices: Principium virtuale est illud, quod virtualiter distinguitur ab actione, & termino; ergo principium reale erit illud, quod realiter distinguitur ab actione, & termino. Respondeo principium virtuale esse illud, quod neque ab actione, neque cum actione distinguitur à termino realiter: principium verò reale, quod aut ab actione, & termino, aut cum actione à termino realiter distinguitur: Essentia autem licet cum Paternitate, & Filiatione sit idem, simul tamen cum Paternitate, ut cum actuali productione activa, distinguitur realiter à termino producto.

Argues 3. Si principium formale quo esset quid absolutum sequeretur: Primò has propositiones esse veras: *Natura Divina producit: Natura Divina generat, &c.* siquidem de principio, à quo est actus, actus ipse verè affirmatur; sic enim quia calor producit calorem, verè dicitur: *Calor producit: calor calefacit*; illæ autem propositiones damnantur in Concilio Laterano. cap. *Damnamus de sum. Trinit.* Secundò, Filium esse imaginem Essentiæ Divinæ; siquidem ad rationem imaginis solum requiritur similitudo, & productio; hæc autem repertur in Filio respectu Essentiæ. Tertiò, inter

Personas Divinas dari relationes reales similitudinis, & æqualitatis; si enim sine distinctione principii datur producentis, & productum realiter, etiam dabitur relatio realis. Quartò, non esse necessariam Spirationem activam; siquidē si absolutum est principium, & solum requiritur relativum ut conditio ad distinctionem; cum Pater, & Filius jam supponantur distincti per proprias subsistentias relativas, non erit necessaria ad distinctionem Spiratione activa; sed hæc omnia sunt absurda; ergo &c.

Respondeo ad primum, propositiones illas idēd damnari, quia per illas significabatur Naturam Divinam distingui realiter à Persona producta, sicque non posse absolute proferri; posse tamen cum addito: *Natura Divina producit ut quo: generat ut quo:* licet ita possit affirmari absolute de calore, utpote qui non solum est virtus productiva, sed etiam distincta. Addo argumentum retorqueri posse, quia etiam non potest dici: *Paternitas generat: Relatio spirat;* & tamen sola relatio est principium quo productivum generandi, & spirandi, ut ipsi Adversarii dicunt.

Dicent, generare, & spirare non solum dicere principium productivum, sed etiam communicativum. Sed contra primò, quia jam supra ostendimus, principium communicativum, & productivum formaliter esse idem. Secundò, quia jam principium quo generationis, & spirationis esset tota Persona; siquidem diceret simul absolutum, & relativum, contra id, quod ipsi Adversarii supponunt, afferentes esse virtualiter distinctum à principio quod.

Respondeo ad secundum, Filium non esse imaginem Essentiae Divinae, licet sit imago ratione Essentiae Divinae; non est imago Essentiae Divinae, licet ab ea procedat, & sumat similitudinem, quia ad rationem imaginis præter similitudinem, & processionem requiritur distinctio, licet hæc non proveniat ab aliquo absoluto, sed relativo. Hinc retorqueo argumentum: Licet ad rationem imaginis requiratur similitudo, hæc in Adversariorum sententia non provenit à relativo, sed ab absoluto; ergo etiam licet requiratur distinctio, non opus erit, quod hæc proveniat formaliter ab absoluto, sed satis erit, si proveniat à relativo.

Respondeo ad tertium, idēd inter Personas Divinas non dari relationes reales similitudinis, & æqualitatis distinctas à relationibus producentis, & producti, quia requirunt fundamenta remota realiter distincta; at verò Natura Divina, quæ esset fundamentum remotum in omnibus Personis est eadem: datur tamen relatio realis producentis, & producti, quia hæc coincidit cum ipsis productionibus activa, & passiva, quæ realiter distinguuntur.

Respondeo ad quartum primò retorquendo argumentum: Idēd (ut dicunt) principium quo est quid relativum, quia debet distingui à termino producto; sed præcise ab Spiratione activa, jam Pater, & Filius distinguuntur ab Spiritu Sancto; ergo jam datur totum id, quod requiritur ad productionem Spiritus Sancti; consequenterque necessaria non erit Spiratione activa.

Dicent, Paternitatem solum esse principium generationis, & Filiationem esse ejus terminum, ideoque requiri Spirationem activam, ut sit principium productivum Spiritus Sancti. Sed contra, quia hoc eodem modo nos respondebimus, undē: Respondeo secundò, Paternitatem solum esse formalem actum generandi, & Filiationem ejus terminum, ideoque requiri

Spirationem activam, ut sit formalis actus spirandi, per quem voluntas exerceat rationem principii spirativi.

SECTIO IV.

Proponuntur, & solvantur alia argumenta.

ARGUES 4. Si principium quo productivum esset aliquid absolutum, posset Filius, & Spiritus Sanctus producere alias Personas, sicut Pater producit Filium, & Filius cum Patre producit Spiritum Sanctum; siquidem in Filio, & Spiritu Sancto cum sit quicquid est absolutum, est etiam virtus, seu principium productivum; & deinde est etiam conditio distinctionis, quæ inducit per subsistentias relativas; sicque datur quicquid requiritur ad realiter producendum, & communicandum Naturam alteri Personæ; sed hoc est hæreticum; ergo &c.

Respondeo primò retorquendo argumentum: Sicut principium communicativum est in Patre, Filio, & Spiritu Sancto, ita in quolibet est proprietas relativa, & quidem distincta, æqualis, & ejusdem perfectionis; ergo cur proprietas Filii, & Spiritus Sancti non erit etiam productiva alterius, per quam productionem communicetur alteri eadem Natura, seu principium communicativum?

Dicent, rationem esse, quia sola Paternitas est proxima ratio producendi Filium, & sola Spiratione activa est proxima ratio producendi Spiritum Sanctum. Sed contra, quia & hoc idem nos respondebimus: Undē. Respondeo secundò, solum Paternitatem esse formalem actum generandi, & solum Spirationem activam esse formalem actum spirandi, qui cum non possint multiplicari, idēd Filius, & Spiritus Sanctus non possunt alias Personas producere, sicut Pater producit Filium, & Filius cum Patre Spiritum Sanctum. Cur autem actus generandi, & spirandi activè non multiplicentur in Personis, in quibus est tota virtus absoluta generativa, & spirativa? Ratio, ut supra diximus, est, quia principium generativum simul, ac semel per unicam Paternitatem (idem est de principio Spirativo per unicam Spirationem activam) habet actum adequatum omnino necessarium, & infinitum, ultra quem alius est impossibilis.

Instabis: Idem per unam actionem adequatam existens potest iterum, atque iterum se per diversas actiones adequatas reproducere; ergo etiam eadem Essentia Divina, prout supponitur existens cum Paternitate, aut Filiatione, licet sint actus adequati, poterit se iterum, atque iterum per reproductionem recommunicare. Respondeo negando consequentiam; diversa ratio est, quia respectu rei se reproducentis possunt dari non tot, quin plures actiones distinctæ; licet enim sint adequatæ respectu termini, sunt tamen finitæ, ideoque multiplicabiles: at verò respectu principii generativi in divinis, non potest dari, nisi una tantum generatio activa, cum enim sit infinita, & non impedita, producit quantum potest, sicque unicus actus exhaurit totam rationem generandi; idemque cum proportionem dicimus, & supra diximus de Spiratione.

ARGUES 5. Si principium communicationis, &c.

& productionis formaliter esset idem, nempe absolutum, etiam terminus communicatus, & productus formaliter essent idem; siquidem si principium productionis, & communicationis est idem formaliter, etiam formaliter idem est productio, atque communicatio; consequenterque idem est formaliter terminus productus, & communicatus; sed hoc est falsum; siquidem ex definitione Concil. Lateran. Natura est terminus formaliter communicatus, non tamen productus, neque genitus; hic enim est sola relatio; ergo terminus productus, & communicatus non est formaliter idem; ergo neque erit formaliter idem principium productivum, & communicativum, sed hoc erit quid absolutum, illud autem quid relativum, ut sic quilibet terminus suo principio correspondeat.

81. Respondeo, hoc argumentum tangere difficultatem de termino formali processionum, de qua infra, nunc interim negamus ex presenti questione sequi, eundem esse terminum communicatum, & productum; licet enim eadem sit formaliter productio, & communicatio, diverso tamen modo comparatur ad relationem, quam denominat productam, atque ad Naturam, quam denominat communicatam. Et ratio hujus est, quia Natura non aliter communicatur à principio producente, quam per productionem, non quidem ipsius Naturæ, sed relationis eidem Naturæ identificatæ; nam utaliquid communicetur producendo, non opus est, quod in se producat formaliter, sed satis est, quod intendatur communicari per productionem illius, quo producto, intelligitur communicari.

82. Patet hoc in generatione humana, ut supra jam diximus, in qua terminus communicatus, seu qui communicari intenditur, est forma rationalis, & tamen non ipsa forma, sed sola Unio producitur, sicque eadem actio productiva unionis est communicatio effectiva ipsius formæ, licet forma dicatur tantum communicata, & non producta; sola autem unio dicatur producta; cum tamen idem sit principium communicationis, & productionis, nempe eadem forma; ergo similiter proportionem habita in Divinis.

83. Argues 6. Quoties actus convenit uni supposito, & alteri repugnat, ei convenit ratione alicujus prædicati, in quo ab alio differt, & non in quo cum eo convenit; sic enim actus ratiocinandi convenit homini, & non equo; ratione rationalis in quo ab eo differt, & non animalis, in quo cum eo convenit; sed Patri convenit actus generandi, qui Filio repugnat; ergo ei convenit ratione Paternitatis, in qua differt à Filio, & non ratione Essentiæ, in qua cum eo convenit; consequenterque Paternitas, & non Essentia, est principium quo generationis. Respondeo distinguendo majorem: ei convenit ratione alicujus prædicati, in quo ab alio differt, aut tanquam à ratione formali, aut tanquam à conditione logica; concedo majorem; semper tanquam à ratione formali; nego majorem: in homine autem provenit à ratione formali, quale est rationale; & in Patre provenit à conditione logica, qualis est Paternitas ad actum generandi, formaliter verò ab Essentia, licet in illa differat à Filio, & in hac cum illo conveniat. Patet in igne proximo, & remoto; quod enim ille cremet, & non iste, non illis provenit à ratione differentiali ut à ratione formali, sed ab approximatione, ut à conditione logica, quæ in uno, & non in alio datur ad cremandum.

84. Instabis: Pater generat Filium ut Pater; sed

constituitur Pater tanquam à ratione formali per Paternitatem; ergo actus generandi convenit Patri ratione Paternitatis, ut à ratione formali; consequenterque Paternitas est principium generativum. Respondeo ex hoc solum sequi, Paternitatem, prout non distinguitur à generatione activa, esse principium quo Pater constituitur in actu secundo; ut communiter dicimus, causas creatas agere actione; de hoc tamen principio in actu secundo non est questio.

Urgebis: Formalis productio Filii consistit in sola Paternitate; ergo etiam in illa consistit ejus formale principium. Respondeo negando consequentiam; diversa ratio est, quia productio, cum sit actualis influxus realis in terminum, non intelligitur sine distinctione reali, quæ tota provenit à relatione, nempe à Paternitate: at verò principium formale quo debet in sua virtute continere terminum productum; non autem sic continet Paternitas Filiationem, illam tamen continet Essentia, ideoque sola Essentia est illius principium formale quo productivum, licet in Paternitate requiratur distinctio, ut conditionem logicam ad generandum; sicut ignis requirit approximationem ad cremandum.

Replicabis: Si Essentia esset formale principium quo productivum, & Paternitas solum esset conditio ad producendum, sequeretur non dari in Deo reales relationes producentis, & producti; siquidem principium productivum, qualis est Essentia, est idem cum termino producto, & cum Persona producente; sed hoc non est dicendum; ergo &c. Respondeo negando sequelam: licet enim Paternitas non sit formale principium producendi, est tamen formalis productio, quæ se habet ut fundamentum proximum, & sic potest fundare relationem realem ad Filium, qui realiter distinguitur, & Filius ad Patrem, licet habeant eandem Naturam, quæ se habet ut fundamentum remotum; relationes enim propter fundamenta proxima multiplicantur, ut alibi diximus.

Inferes: Ergo licet Natura sit eadem, & in illa idem sit fundamentum remotum, dabuntur in Deo, sive in Personis Divinis relationes reales similitudinis, & æqualitatis contra id, quod supra diximus num. 73. Respondeo negando illationem; diversa ratio est, quia ad relationes similitudinis, & æqualitatis, ut sint reales, non dantur fundamenta, neque remota, neque proxima realiter distincta: at verò ad relationes producentis, & producti dantur fundamenta proxima realiter distincta, ut diximus. Addo Paternitatem, & Filiationem, cum sint substantiæ, & Personalitates, se ipsis subsistere, & sibi esse fundamenta, quin egeant aliquo alio, quo innitantur, sicque non habere Essentiam pro fundamento, sed se ipsas, ac proinde habere omnia requisita, ut sint reales, quod non habent relationes similitudinis, & æqualitatis. Accedit, quod relatio similitudinis, & æqualitatis, ut sit realis debet supponere convenientiam univocam inter res æquales, & similes, ut alibi diximus; hæc autem convenientia non datur inter Personas Divinas, sicque neque ipsæ relationes reales æqualitatis, & similitudinis.

Argues 7. Forma, quæ dat actum primum, id est, esse; dat etiam actum secundum, id est, operari; sed relationes in Personis Divinis dant actum primum; siquidem illas constituunt quoad esse; ergo etiam dabunt actum secundum, sive illas constituent quoad operari; consequenterque erunt principium formale quo operativum. Respondeo majorem

maiores esse veram de actu primo essentiali, & absoluto, qualis est Essentia, quæ tribuens esse naturale absolutum, ut actum primum, tribuit etiam actum secundum, nempe operari, ut potest ejus formale principium: non ita tamen esse veram de actu primo hypostatice, & individuali, quales sunt relationes. Patet in subsistentia creata, & peccatore, quarum prima tribuit actum primum personalem, & secunda individualement; & tamen neutra tribuit actum secundum operandi, tanquam formale principium; alioqui Petrus produceret alium Petrum, ut supra diximus, sed tanquam conditio; & sic etiam ut conditio tribuit Paternitas actum secundum generandi. Quod autem individuum perfectius perfectiores habeat operationes, id non provenit ex illius actu, seu forma individuali, sed ex singularibus dispositionibus.

89. Argues 8. Nullum indeterminatum, ut præcisum à determinante, potest determinatè concurrere ad hunc potius, quam ad illum terminum; sed Essentia Divina ut præcisum à relationibus est indifferens ad generandum, vel spirandum; ergo ut determinatè generet, aut spiraret, eget relatione, sive Paternitate determinante ad generandum; consequenterque non sola Essentia, sed ipsa simul cum relatione est principium formale quo generationis. Respondeo primò negando minorem: neque enim Essentia, nempe Intellectio & Volitio est indifferens ad generandum, aut spirandum, sed Intellectio est determinatè ad generandum, & volitio ad spirandum, sicque ad id nullo egent determinativo.

90. Respondeo secundò, licet Essentia Divina, prout sic sit indifferens, totam ipsam indifferentiam tolli possit, per relationem quidem ut conditionem, quin requiratur, ut ipsa relatio sit comparis principii formalis quo. Patet in igne, qui ex se indifferens est, etiam magis, quam est Essentia Divina, ad hanc, aut illam stupam, vel chartam accendendam; & tamen ad hoc ut determinetur potius ad hanc, quam ad illam, sufficit approximatio ad hanc potius, quam ad illam, quin ipsa approximatio sit potentia, sed tantum conditio.

91. Instabis: Pater non intelligitur potens generare quoad usque habeat potentiam determinatam in ratione potentie; sed hæc potentia non est determinatè potentia, nisi per relationem; ergo relatio ingreditur rationem ipsius potentie; consequenterque est principium formale quo. Respondeo hujusmodi potentiam indigere relatione ut aliquo complemente, & determinante, ex hoc tamen solum probari, relationem esse conditionem, & non partem ipsius potentie.

92. Argues 9. Licet principium quod possit esse idem cum termino producto, non ita tamen principium quo; sic enim in Christo Domino principium quod producat, nempe Deus, est idem cum Christo, qui dicitur terminus productus, licet non ita sit idem cum illo principium quo, nempe Deitas, quæ ab humanitate realiter distinguitur; atqui si Essentia esset principium quo non distingueretur à termino producto, quod implicat; ut patet ex supra dictis; ergo &c. Respondeo falsò supponi in argumento principium quod producat, & terminum productum in Christo Domino esse idem; siquidem cum ibi res producta sit humanitas, hæc distinguitur omnino & à principio quo, nempe à Deitate, & à principio quod, nempe à Deo: quod autem Christus Dominus etiam dicatur productus, est tantum per communicationem idiomatum, quod ad præsentem quæstionem im-

pertinens est. Unde ut principium formale quo, nempe Essentia distinguitur, sufficit quod ita distinguitur productio activa, nempe Paternitas, quam ut conditionem exigit, & ratione cujus verè distinguitur principium quo, nempe Essentia, quæ proprie influit, ut patet ex dictis.

SECTIO V.

Virum absolutum, quod diximus principium formale quo Processionum Divinarum, sit ipsa Natura sub præcisa ratione Naturæ: an sub ratione Intellectus, & Voluntatis?

ADVERTES primò, quæstionem non procedere in opinione Nominalium negantium distinctionem inter naturam, & perfectiones attributales; siquidem in hac opinione, quam alibi rejecimus in Met. tract. 1. d. 3. sect. 19. à num. 776. certum est Naturam Divinam esse principium Processionum Divinarum. Secundò non etiam procedere in opinione ponente constitutivum Naturæ Divinæ in intellectione, & volitione; tunc enim idem est procedere per intellectionem, & volitionem, atque per Naturam; sed in opinione asserente constitutivum Naturæ Divinæ esse Ascitatem, vel Rationale Divinum, de qua loco proximè citato à num. 725. Tertio non procedere de principio identico, & quasi materiali; nam cum omnes perfectiones divinæ sint idem à parte rei, ab omnibus sunt ipsæ processionem à parte rei identicæ. Quarto non procedere etiam de principio remoto; siquidem Natura sub ratione Naturæ potest dici principium processionum aliquo modo remotum, quatenus scilicet hæc sunt ab intellectione & volitione, quæ sunt à Natura ut à radice sicut sunt omnia attributa. Quintò solum esse quæstionem de principio proximo formali, & immediato, idque posita sententiâ de distinctione virtuali, & asserente constitutivum Naturæ Divinæ non esse intellectionem, & volitionem. Hoc posito.

Processiones Divinas esse immediatè à Naturâ, & non per intellectum, & voluntatem tenuit Hieron. Zanchius Calvinista, qui lib. 5. cap. ult. de Trinit. dixit Theologorum axioma, quod Filius procedat per intellectum, & Spiritus Sanctus per voluntatem esse temerarium: tenuit etiam Durand. in 1. dist. 6. q. 2. an. 6. ubi negat, Filium propriè, & formaliter produci in divinis per actum intellectus, & Spiritum Sanctum per actum voluntatis; fatetur tamen infra num. 18. per accommodationem quandam rectè dici, Filium procedere per modum intellectus, & Spiritum Sanctum per modum voluntatis. Tribuitur etiam hæc sententiâ à pluribus ex infra citandis Gregor. & Arimin. dist. 10. & 13. quæst. 1. Illam tamen censent P. Valent. temerariam, & contra fidem. P. Soar. esse temerariam, & errori proximam, alienamq. à sensu Sanctorum, & à modo loquendi Scripturæ. P. Valquez dicit in modo loquendi non differre sententiâ Durandi ab errore Alogianorum, qui dicebant non esse in Deo Verbum propriè: Igitur;

Conclusio

95. Conclusio sit: Processiones Divinæ sunt immediatæ, & formaliter à Natura sub ratione Intellectus, & Voluntatis. Ita D. Thom. 1. p. q. 27. art. 1. & sequent. Aens. 1. part. q. 42. memb. 2. & q. 43. memb. 3. art. 1. D. Bonav. in 1. dist. 10. & dist. 27. q. 1. Henricus quodlib. 6. q. 1. Scot. quodlib. 2. art. 2. & in 1. dist. 2. p. 2. q. 4. & dist. 27. q. 1. & 2. Richard. in 1. dist. 2. q. 2. Gabr. dist. 7. q. 2. art. 1. 2. & 3. Marfil. in 1. q. 6. art. 1. Cuius. hic q. 27. art. 1. P. Valent. 1. p. d. 2. q. 1. punct. 3. P. Soar. lib. 1. de Trinit. cap. 5. n. 4. P. Vafq. 1. p. d. 111. cap. 2. P. Molin. 1. p. q. 27. art. 5. d. 2. P. Arrub. d. 97. cap. 2. P. Praposit. 1. p. q. 27. art. 5. dub. 1. n. 30. P. Tanner. d. 4. q. 2. dub. 2. n. 4. P. Granad. tract. 2. d. 2. n. 4. P. Amicus d. 18. n. 39. P. Arriaga d. 44. n. 21. P. Ruiz d. 2. sect. 2. P. Alarcon. d. 8. tract. 5. cap. 1. n. 5. P. Compton. d. 5. sect. 2. n. 3. P. Martinon. d. 24. n. 2. & 13. & alii.

96. Probatur primò ex Scripturâ, & Conciliis, & Sanctis Patribus apud Doctores citatos, præsertim apud P. Ruiz cit. ubi Filius dicitur *verbum*, *sermo*, *sapientia*, & *imago* Patris, & Spiritus Sanctus dicitur *donum*, *Charitas*, & *Amor*; sed priores termini pertinent ad Intellectum; posteriores verò ad voluntatem; ergo &c. Confirmatur, quia Filius est propriè, & verè Verbum Divinum; & Spiritus est propriè, & per se primò donum divinum; sed Verbum est per operationem Intellectus; primum autem donorum est per voluntatem, & formaliter ipse Amor; ergo &c.

97. Probatur secundò, quia si processiones Divinæ non sint per Intellectum, & Voluntatem, sequitur: Primò, non posse assignari rationem, cur processio Verbi Divini; non ita verò Spiritus Sancti, sit generatio; sicque Spiritus Sanctus æquè diceretur Filius, ac est Verbum; siquidem uterque ex vi suæ processions accipit immediatè, & formaliter Naturam Divinam. Secundò, non posse assignari rationem, cur processio Verbi sit prior processione Spiritus Sancti: cur Spiritus procedat à Filio, non autem Filius à Spiritu Sancto; aut uterque à solo Patre. Tertiò, non posse assignari rationem, cur processiones Divinæ sint duæ, & non una tantum, aut non tot, quin plures: nam aut erit una tantum, quæ adæquet vim principii productivi ex eo, quod sit infinita, ut supra diximus de processione unius tantum Filii in Divinis: aut si ab eadem Natura immediatè possunt esse processiones diversæ ob ejus fecunditatem infinitam, poterunt eadem ratione esse plures, imò & infinitæ; sed hæc, quæ in Theologia sunt absurda, & contraria dogmatibus Fidei; omnia cessant, si processio Filii sit per Intellectum, & Spiritus Sancti per voluntatem; siquidem Intellectus naturâ suâ est prior Voluntate, & hæc illi subordinatur; & cum in agente spiritali, qualis est Deus, duæ tantum sint operationes immanentes *ad intra*, nempe intelligere, & velle, duæ tantum sunt processiones in Deo.

98. Obijcies 1. Filius in Divinis dicitur *virtus Dei*, ut patet 1. Cor. 1. & ad Hebr. 1. deinde per ipsum dicuntur *omnia facta* Joan. 1. quæ omnia pertinent ad Omnipotentiam; & tamen non idè Filius procedit formaliter per Omnipotentiam; ergo etiam non procedet formaliter per Intellectum, licet dicatur *verbum*, *sermo*, & *sapientia*, quæ ad Intellectum pertinent, sed tantum id de Filio (idemque cum proportionem de Spiritu Sancto,) impropiè, & solum per accommodationem dicitur.

99. Respondeo negando consequentiam; diversa ratio est, quia Filius dicitur *virtus Dei*, & omnia

per ipsum facta ad innuendum, quod habeat eandem potentiam, & divinitatem cum Patre: at verò dicitur *verbum*, *sermo*, *sapientia*, & *imago* Patris ad significandum quod est proprium Filii (idemque cum proportionem de Spiritu Sancto.) Et ratio hujus est: Primò, quia ita interpretantur Sancti Patres, & Doctores, uno excepto Durando. Secundò, quia ex aliis principiis Fidei ita interpretari debemus. Tertiò, quia si Filius potest dici impropiè, & per solam accommodationem Verbum, ita etiam dici poterit impropiè, & per solam accommodationem Filius, quod est hæreticum. Quartò, quia non esset cur Joannes in Evangelio toties repeteret nomen *Verbum*, si illud impropiè usurparet.

Obijcies 2. Processiones Divinæ competunt Deo ratione suæ infinitæ fecunditatis; sed fecunditas competit Naturæ Divinæ, ut talis est independentem ab Intellectu, & Voluntate; nam si Deus per impossibile non esset Intellectivus, & Volitivus, adhuc esset infinitus, & infinitè fecundus; ergo &c. Respondeo distinguendo minorem: fecunditas competit Naturæ Divinæ remotè, & radicaliter; concedo minorem: proximè, & formaliter; nego minorem: sic enim talis est per Intellectum, & Voluntatem. Undè ad probationem eodem modo dicimus, Deum, si per impossibile non esset Intellectivus, & Volitivus, fore fecundum remotè, & radicaliter, non autem proximè, & formaliter.

Instabis: Fecunditas competit Deo proportionem habitâ, sicut & creaturis; sed fecunditas in creatis non provenit formaliter ab Intellectu, & Voluntate, sed à natura; siquidem homo v.g. non est fecundus ratione intellectus, & voluntatis, sed ratione propriæ formæ per potentiam generativam; Angelus, licet sit intelligens, & volens, non idè est fecundus ad productionem alterius substantiæ; & ignis, si esset intelligens, eodem modo esset productivus alterius ignis per propriam formam, atque nunc est; ergo &c.

Respondeo primò cum aliquibus, data majori, negando minorem; dicunt enim, fecunditatem Divinam assimilari quidem fecunditati creatæ; hanc autem non esse immediatè à natura; siquidem in creatis nulla substantia est immediatè operativa per se ipsam, sed per potentias superadditas; sicque operari Deum *ad intra* per Intellectum, & Voluntatem. Sed contra primò, quia sub opinione est, an potentia distinguantur à sua natura: & saltem non videtur repugnare substantia creatæ per se ipsam immediatè operativa. Secundò, quia substantiæ creatæ emanant immediatè à natura; ergo etiam proportionem habitâ, sic poterit intelligi, substantiæ Divinas immediatè emanare à Natura Divina. Tertiò, quia saltem ratione illâ probatur, fecunditatem creatam non arctari ad Intellectum, & voluntatem, sed aliundè competere Naturæ, licet per aliam potentiam.

Respondeo secundò concedendo majorem, si procedat de eadem fecunditate, proportionem habitâ; nam fecunditas *ad extra*, & Deo, & creaturis competit ratione naturæ, & non per Intellectum, & voluntatem: fecunditas verò *ad intra*, & Deo, & creaturis, proportionem habitâ, convenit per Intellectum, & voluntatem, utpote quæ est ad actus immanentes, tam in Deo, quam in creaturis. Dixi *proportionem habitâ*, quia creaturæ ob suam finitatem, & limitationem, non possunt intelligere, nisi producendo, sicque producant Verbum ex indigentia intelligendi: at verò in Deo,

Deo, qui non intelligit per verbum, sed per suammet Essentiam, producit Verbum ex sola fecunditate. Deinde in creatis verbum productum est accidens: in divinis autem est substantia; siquidem cum maneat intra Deum, non potest non esse substantiale.

104. Respondeo tertio, negando maiorem, quia fecunditas creaturarum est *ad extra*, sicque per actiones transeuntes, quarum principium est natura, aut se ipsa, aut mediis potentiis; ut patet etiam in Deo, quando operatur *ad extra* per Omnipotentiam: at vero fecunditas *ad intra* in Deo, cum talis sit, est ad actiones immanentes, quæ necessarii sunt à principio immanenter operante, qualis est solus Intellectus, & voluntas. Quod autem Angelus intelligendo non producat alium Angelum, nihil urget; id enim, ut jam insinuavimus, provenit ex limitatione creaturæ, quæ intra se non potest producere substantiam.

105. Respondeo quarto negando etiam maiorem; neque enim fecunditas Divina proportionatur fecunditati creatæ, nisi valde genericè, quatenus etiam in fecunditate creatæ reperitur productio sui similis; nam in specie, & quæ fecunditas Divina est, non habet proportionem cum creatæ; siquidem sola divina ex eo, quod sit perfectissima, est per perfectissimam operationem Naturæ intellectualis, nempe Intellectus, & Voluntatis.

106. Urgebis: Actio generativa hominis; & emanatio substantiæ Angelicæ, cum sint substantiales, sunt perfectiores, quam actio intellectualis, & volitiva; ergo operatio per intellectum, & voluntatem non est perfectissima naturæ intellectualis. Respondeo dato antecedente, negando consequentiam: quando enim operatio est intellectualis substantialis, ut est in Deo, est nobilior; licet non ita sit, quando solum est accidentalis, ut est in creatis: quando autem dicimus perfectissimam operationem naturæ intellectualis esse per intellectum, & voluntatem, intelligitur, cæteris paribus.

107. Obijcies 3. Si processiones Divinæ essent per Intellectum, & Voluntatem, aut tales actus essent earum principia; aut essent ipsæ formales processiones: Non primum; siquidem actus Intellectus, & Voluntatis naturæ suæ sunt infecundi: Primum, quia sunt immanentes, quorum est manere in suo principio: Secundum, quia sunt intentionales, quorum est repræsentativè, & affectivè versari circa objecta, non verò producere: Tertium, quia sunt ultimæ perfectiones naturæ intelligentis, & amanti, sicque ad ulteriorem perfectionem, seu productionem non tendunt, ut ait Philosophus 9. Met. Non secundum, ut patet ex supra dictis d. 2. à n. 54. ergo &c.

108. Respondeo negando minorem, & ejus probationes; neque enim tales actus sunt infecundi; sicque ad primum dicimus, posse esse immanentes, & esse fecundos, nam etiam in creatis actus intellectus, & voluntatis sunt immanentes; & tamen producant habitus, & species. Ad secundum non obstat, quod sint intentionales; licet enim solum sint repræsentativi, & affectivi respectu objecti, possunt esse productivi respectu termini realis, ut patet in creatis. Ad tertium etiam non obstat, quod dicantur ultimæ perfectiones; hoc enim solum habent in ratione intelligendi, & amandi respectu objecti, non autem producentis terminum.

109. Obijcies 4. Intellectus, & Voluntas Divina sunt communes omnibus tribus Personis; ergo

Tom. I.

non possunt esse principia specialia divinarum processionum; alioqui quælibet Persona generaret; & spiraret; siquidem cui competit potentia, competit etiam ejus actus. Respondeo primò si argumentum valeret, etiam probare Naturam Divinam non posse esse immediatum principium processionum Divinarum, ut ait Durandus; siquidem etiam est communis omnibus Personis; ergo sicut ipse dicit Naturam determinari ad productiones Filii, & Spiritus Sancti, dicimus & nos determinari Intellectum, & Voluntatem.

Respondeo secundò distinguendo antecedens: sunt communes omnibus tribus Personis secundum se, & absolute; concedo antecedens: pro ut sunt principia in actu primo expedita ad generandum, & spirandum; nego antecedens: sic enim important speciales relationes, sive personalitates, quibus terminantur, & determinantur, & sine quibus suam fecunditatem exercere nequeunt, nempe Paternitatem in Patre ad generandum Filium, & Filiationem simul cum Paternitate ad spirandum Spiritum Sanctum; ideoque licet sint omnibus absolute communes, cum in solo Patre terminetur Paternitas, & in solo Patre, & Filio terminetur eorum Personalitates, solus Pater generat Filium, & solus Filius cum Patre spirat Spiritum Sanctum.

Obijcies 5. Quidam ex Patribus asserunt, Filium procedere Naturæ, & non Voluntate. Et D. Aug. lib. 7. de Trinit. cap. 2. Filium appellat Essentiam de Essentia: & sic etiam appellat Concil. Toletan. 15. nomen autem Essentia ad Naturam spectat; ergo &c. Respondeo Sanctos Patres, cum dicunt, Filium procedere Naturæ, non voluntate, solum velle significare: Primum procedere necessarium, & non liberè. Secundò esse Filium naturalem, non adoptivum. Tertio, cum Intellectus, & Natura in Deo coincident, ut ait D. Thom. 1. p. 1. q. 30. art. 2. ad 2. idem esse procedere per Intellectum, ac procedere per Naturam. Ad illud D. Aug. & Concil. Toletan. dicimus, locutos de processione identica, & non formali; sicut etiam locuti sunt & alii, quando dicunt, & vocant Verbum nomine aliquo Naturam exprimente.

Obijcies 6. Eternitas, Immenfitas, Bonitas, & alia Attributa Divina nihil producant *ad intra*; ergo neque Intellectus, & Voluntas. Respondeo negando consequentiam; diversa ratio est, quia illa, sicut & similia Attributa non sunt operativa: maximè verò Intellectus, & Voluntas, ut in creatis videmus.

Inferes: Ergo, cum Omnipotentia Divina sit operativa, erit etiam principium productivum *ad intra*. Resp. negando illationem; nam cum Omnipotentia solum sit productiva *ad extra*, ad illam non spectat potentia productiva *ad intra*, cum hæc immanenter, illa verò transeuntem operetur. Dato tamen quod Omnipotentia integretur ex utraque ratione potentie & producentis *ad intra*, & producentis *ad extra*; tamen ut est *ad intra* coincidet cum Intellectu, & Voluntate, cum sint productiones immanentes: ut verò est *ad extra* est alterius ordinis, & operatur transeuntem.

Obijcies 7. Substantia, sive Natura creata immediate influit in actiones intelligendi, & amandi; ergo idem dicendum de Natura Divina; consequenterque utraque est immediatum principium suarum processionum. Respondeo primò, admittam sententiam de immediato concursu animæ ad actiones intelligendi, & amandi, etiam Naturam Divinam immediate concurrere ad ipsas processionem

H h h

fiones

siones, per quas vivit, ut etiam vivit anima per actiones intelligendi, & amandi: id tamen non docere Durandum, sed simpliciter negare, processiones illas esse per Intellectum, & Voluntatem. Respondeo secundò negando antecedens, ut diximus in *Log. tract. 5. d. 1. à n. 101.* nulla enim substantia creata est immediatè operativa, utpotè finita, & imperfecta, licet talis sit substantia Divina, utpotè infinita, quæ operatur per potentias indistinctas.

Objicies 8. Si Filius procederet per Intellectum, & Spiritus Sanctus per voluntatem, non verò per Naturam, cum hæc ultimò constituatur per Ascitatem, & non per Intellectum, & Voluntatem, ut alibi diximus, & infra dicemus, sequeretur, neutrum ex vi suæ processionis accipere formaliter Deitatem, essetque Deum; sed hoc non est dicendum; ergo &c. Respondeo negando sequelam: aut enim quælibet perfectio divina absoluta includit formaliter Essentiam; aut non juxta diversas sententias, de quibus jam diximus in *Met. tract. 1. d. 3. à n. 888.* Si primum, communicato Intellectu, & Voluntate formaliter, etiam formaliter communicatur Essentia: Si secundum, licet non communicetur formaliter, communicatur identicè, quod sufficit.

SECTIO VI.

*Virum Intellectus, & Voluntas
per modum potentia; an per
modum actus sint principium
Divinarum processionum?*

VERTES primò hujusmodi questionem supponere dari in Deo rationem potentia ad intelligendum, & amandum, de quo statim. Secundò, questionem non procedere de potentia reali, sive à parte rei; siquidem hæc ponit actum distinctum à parte rei; in divinis autem non admittitur distinctio à parte rei, nisi ubi datur oppositio; hæc verò solum datur inter relativa, & non inter absoluta, qualis foret illa potentia, & ejus actus, si darentur. Tertiò, questionem similiter non procedere de potentia logica, quæ nihil aliud est, quam quædam non repugnantia, sive negatio repugnantia; ac contradictionis, ut res, quæ est, sit; quæ quidem est proprietas quædam consequens cujusvis rei existentiam, & ab aliis dicitur potentia logica, ab aliis verò metaphysica, potestque Deo concedi ad intelligendum, & amandum, & fundatur in quadam innata vi penetrandi objectum intelligibile; & quantum est de se, solum habet terminare se ad objectum, quin prout sic dicat rationem productionis, aut receptionis, consequenterque neque rationem potentia. Quartò, questionem solum procedere, aut de potentia per rationem merè ratiocinantem, sive sine fundamento, sive ut alii dicunt per puram præcisionem formalem, quæ consistit in nostra consideratione tantum, diciturque conceptio magis, aut minus expressa: aut de potentia vera, & propria virtuali, sive per rationem ratiocinatam secundum præcisionem objectivam, ita ut diversa sit ex parte objecti formalitas, sive ratio potentia à formalitate, sive ratione actus, sicque Intellectus, & Voluntas habeant rationem actus primi, sive potentia proximæ; intellectus autem, & volitio rationem

actus secundi. His positis,

Difficultas 1. Utrum in Deo detur potentia intelligendi, & volendi virtualis, & quoad nos. Dico 1. In Deo non datur propria & rigorosa potentia intelligendi, & volendi etiam virtualis, & quoad nos. Ita *D. Thom. 1. p. q. 14. art. 4. & q. 15. art. 1. ad 3. & lib. 4. contr. gent. cap. 11. Capreol. in 1. dist. 7. q. 1. art. 1. ad 1. Ferrar. 2. contr. gent. cap. 10. P. Soar. in Met. d. 30. sect. 15. n. 9. & lib. 11. de Trinit. cap. 5. n. 16.* quos citat, & sequitur *P. Fasl. 1. p. q. 4. art. 2. dub. 8. num. 57. Aureol. in 1. dist. 35. cap. 1. art. 1. P. Herice 1. p. tr. 1. d. 2. cap. 3. n. 22. & alii.* Probatur primò, quia talis potentia, saltem quoad nos dicit potentialitatem, & carentiam sui actus, ejusque receptionem positivam, saltem virtutalem; sed hæc omnia arguunt imperfectionem in potentia; omnis autem imperfectio excludenda est à potentia Divina, quæ omni imperfectione caret; ergo &c.

Probatur secundò, quia si in Deo admitteretur hujusmodi ratio potentia, posset Intellectus Divinus sine intellectione, & Voluntas Divina sine volitione concipi; sed non possunt; cum sint de illorum essentia; nulla autem res potest sine sua essentia concipi; ergo &c. Confirmatur, quia si Deus ita conciperetur cum ratione potentia virtualis, non conciperetur ut actus purus; cum tamen sit essentialiter actus purissimus, & non possit sine sua essentia absque imperfectione concipi; ergo &c.

Objicies 1. Actus secundus supponit, & dicit ordinem ad actum primum; sed in Deo datur actus secundus, nempe Cognitio, & amor; ergo etiam actus primus, sive potentia intelligendi, & amandi. Resp. in Deo non dari actum secundum proprium, & rigorosum, qui solum supponit, & dicit ordinem ad actum primum; sed tantum improprium, qui nullam dicit imperfectionem, sicut ille diceret ob receptionem positivam, & alias rationes adductas.

Objicies 2. In Deo datur prædicatum, cui convenit aptitudo, ut intelligat, qualis est Intellectus; & prædicatum, cui convenit aptitudo, ut amet, qualis est voluntas; sed prædicata, quibus conveniunt hujusmodi aptitudines, habent rationem potentia; ergo &c. Respondeo distinguendo minorem: habent rationem potentia, sive propria, sive impropria; concedo minorem: semper propria; nego minorem: illa autem aptitudo, sive non repugnantia, quæ convenit Intellectui, & Voluntati Divinae, ut hæc amet, & ille intelligat, non illis convenit per modum potentia propria, sed impropria, eo modo, quo homini convenit aptitudo, sive non repugnantia, ut sit rationalis, sicut igitur homo nunquam potest esse, neque concipi sine rationali; ita neque Intellectus, aut Voluntas Divina sine actuali intellectione, & volitione.

Objicies 3. Hæc propositiones: *Deus potest intelligere: Deus est actu intelligens:* sunt diversæ; sed illa dicitur de Deo ratione potentia intelligendi, & hæc ratione actualis intellectionis; ergo in Deo saltem quoad nos datur distincta ratio potentia à ratione actus. Respondeo ad minorem ita dici de Deo, non supposita propria potentia intelligendi propriè distincta ab actu, sed impropria, & solum distincta secundum majorem expressionem conceptus, quod sufficit, ut propositiones illæ sint diversæ.

Objicies 4. In Deo datur potentia propria realis productiva verbi notionalis; ergo etiam dabitur potentia propria virtualis productiva verbi essentialis. Respondeo negando consequentiam; diversæ

diversa ratio est primò, quæ hæc, utpotè quæ etiam esset passiva, & receptiva, inducit imperfectio- nem: non ita verò illa, utpotè quæ solum est ac- tiva. Secundò, quia illa cum sit absoluta, ut patet ex supra dictis, non includit formaliter Ver- bum notionale, nempe Filiationem, neque ab illa includitur, utpotè relativa: at verò hæc, cum sit absoluta, nempe Intellectus, includit saltem for- maliter confusè Verbum essentiale, nempe Intel- lectionem, quæ etiam est absoluta, & ejusdem ge- neris cum Intellectu, sicque hic respectu illius non potest habere rationem potentie propriæ, & rigorosæ.

123. Dico 2. In Deo datur potentia intelligendi, & volendi, italem impropria, & secundum majorem expressionem conceptuum distincta ab actuali in- tellectione & volitione. Ita P. Soar. cit. & alii. Probatur, quia Scriptura, & Sancti Patres affir- mant dari in Deo Intellectum, & Voluntatem; si- quidem pluribus in locis utuntur nomine Intellectus, mentis, & voluntatis: dicunt, Sapientiam esse ex Intellectu: Verbum procedere ex memoria scien- tiæ Patris, id est, ex Intellectu: & in Christo Domino esse duas Voluntates, & duos Intellectus, sed hæc non sunt intelligenda de Intellectu & Vo- luntate tanquam de potentiis propriis, ut diximus; ergo tanquam de impropriis, & secundum majorem, aut minorem expressionem.

124. Oppones 1. De ratione potentie vitalis est, quod sit principium actus vitalis, ab illoque distingua- tur; sed intellectus & voluntas in Deo sunt poten- tie vitales; ergo sunt principia suorum actuum vitalium, ab illisque distinguuntur. Respondeo in Deo Intellectum, & Voluntatem esse quidem po- tentias vitales, & principia suorum actuum essen- tialium secundum majorem expressionem con- ceptuum, secundum quam ab illis distinguuntur, quæ distinctio, licet imperfecta, satis est ad ratio- nem principii.

125. Oppones 2. Si intellectus & voluntas non essent distincti in ratione potentie à suis actibus, seque- retur eorum actus habere rationem Attributo- rum, sicut illam habent ipse Intellectus, & Vo- luntas; sed hoc non est dicendum; ergo &c. Res- pondeo negando sequelam (licet dari possit) ad hoc enim ut Intellectus, & Volitio essent Attributa, de- bebant sumi per modum habitus, & non per mo- dum actus, ut sumuntur; & non ita per modum actus, sed habitus, sive potentie sumuntur Intel- lectus, & Voluntas, ideoque ut Attributa.

126. Oppones 3. Ideo Intellectus, & Voluntas non concipiuntur ut potentie propriæ respectu suorum actuum, quia tam ipsæ potentie in se, quam res- pecta Dei conciperentur cum aliqua imperfectio- ne; sed cum eadem concipiuntur, si per solam ma- jorem expressionem concipiuntur ut potentie; ergo &c. Respondeo negando minorem; diversa ratio est, quia prout sic non concipiuntur cum caren- tiâ actus, & in potentialitate positivâ ad illum, sed ab illo tantum præcise indunt per majorem ex- pressionem, quod non est imperfectio; siquidem expressio intellectus non postulat exprimere intel- lectionem actualem: at verò si conciperetur sub ratione potentie propriæ, conciperetur cum caren- tiâ actus, & in potentia receptivâ positivè ad illum, quod est imperfectio, ut diximus.

127. Oppones 4. Si Intellectus Divinus sub ratione potentie distingueretur aliquo modo ab Intel- lectione actuali, sequeretur, cum hæc sit essentialis, & communis omnibus tribus Personis, dari ima- ginem, & Filium essentialem communem omni- bus Personis; consequenterque duos Filios, alte- rum realiter productum, ut terminum notiona- lem potentie generativæ; & alterum productum virtualiter, ut terminum essentialem potentie in- tellectivæ; sed hoc non est dicendum; ergo &c. Respondeo negando sequelam; diversa ratio est, quia ad rationem Filii, & imaginis non sufficit, quod ab alio producat, sed requiritur, quod ab illo, à quo producit, distinguatur realiter, & à parte rei; sic enim Verbum Divinum dicitur ima- go, & Filius Patris, & non ita Essentia, licet ab illa ut à suo principio formali procedat, ut diximus, quia à Patre, & non ab Essentia realiter distingui- tur: at verò cum Intellectio non ita realiter, imò neque virtualiter perfectè ad Intellectu distingua- tur, non potest dici imago, neque Filius essentia- lis defectu distinctionis, ut diximus de Verbo Di- vino respectu Essentia.

Difficultas 2. Utrum Intellectus, & Voluntas Divina sint principium immediatum formale quo processionem divinarum sub ratione actus, & non potentie? Affirmativè. Ita P. Soar. lib. 1. de Trinit. cap. 8. n. 2. & lib. 6. cap. 1. num. 3. & apud illum D. Thom. 1. p. q. 34. a. 1. Henricus quodlib. 6. quest. 1. tenent etiam P. Mol. 1. p. q. 27. a. 3. d. 4. & a. 5. d. 2. P. Ruiz d. 59. Pe Arriaga 1. p. d. 44. sect. 3. & d. 45. sect. 4. P. Zuniga q. 27. d. 2. dub. 5. & 6. P. Amicus d. 18. sect. 6. n. 91. & alii, qui nobiscum sentiunt, generationem non esse formaliter Intel- lectionem, & Spirationem non esse formaliter vo- litionem, sive dilectionem.

Probatur primò ex Sanctis Patribus, quatenus communiter docent, Verbum Divinum non so- lum esse per intellectum, sed etiam per intellectio- nem, loquunturque de processione reali; argui non est per Intellectum tanquam per proces- sionem realem; siquidem processio realis est sola notionalis; Intellectio autem est essentialis; ergo non procedit per Intellectionem tanquam per processionem, sed tanquam per principium imme- diatum, & proximum ipsius processionis; conse- quenterque processio Verbi (idemque cum pro- portione de Spiritu Sancto) est ab Intellectu sub ratione actus ut à principio.

Probatur secundò, quia illud est principium proximum, & immediatum processionis, à quo proximè est actio, sive ipsa processio; sed Intel- lectio essentialis est illud, à quo proximè est ipsa pro- cessio Verbi (idem dicendum de Volitione respec- tu Spiritus Sancti); ergo &c. Probatur minor primò, quia processio Verbi, cum non sit ex neces- sitate intelligendi, sed ex fecunditate intelligen- tis, supponit per se, non solum Intellectum, sed etiam intellectionem; sicque procedit proximè à Patre, non ut intellectivo tantum, sed ut formaliter intelligente. Secundò, quia actus notionalis pro- cedit à suo principio ut constituto in ultimâ sui perfectione absolutâ; sed ultima perfectio actualis est ipsa actualis intellectio, sive conceptus essen- tialis; ergo &c.

Probatur tertio, quia principium proximum est illud, in quo terminus ex intentione agentis ei proximè assimilatur; sed Verbum Divinum sic proximè, & immediatè assimilatur Patri in cog- nitione; & Spiritus Sanctus spiratori in amore; siqui- dem quod per se primò communicatur Verbo est cognitio, sive representatio, & Spiritui Sancto Amor; ergo &c.

Oppositum tenent Magist. in 1. dist. 26. Richard. in 1. dist. 27. a. 1. Hissal. dist. 3. a. 3. Capreol. dist. 9. q. 1. Cajet. 1. part. q. 27. a. 5. Torref. q. 27. a. 5. d. 6. H h h 2 unicus

unica. 3. p. P. Valent. 1. p. q. 1. punct. 3. P. Tass. d. 112. cap. 3. P. Tanner. d. 4. q. 2. dub. 4. n. 3. P. Arrub. d. 97. cap. 3. n. 8. P. Becan. 1. p. cap. 1. q. 2. P. Grana. d. tr. 1. d. 3. sect. 3. num. 12. Zumel. q. 41. d. 1. q. 1. P. Compton. tom. 1. d. 50. sect. 4. n. 8. & omnes alii, qui videntur sentire, generationem formaliter esse ipsam Intellectionem; & Spirationem formaliter esse ipsam volitionem, contra quos omnes jam supra d. 2. d. n. 54. Pro quibus:

33. Argues 1. D. Aug. lib. 15. de Trinit. cap. 7. & 10. dicit Verbum Divinum procedere ex memoria fecunda Patris; memoria autem solum dicit intellectum constitutum in actu primo: Sic etiam dicit Scriptura procedere ex ore Aluisimi, ex utero ante Luciferum, & ex corde, sive sinu Patris; ergo &c. Respondeo D. Aug. & Scripturam ita loqui per similitudinem ad ens creatum, ex quo sumitur exemplum ad ens Divinum: in exemplis autem non requiritur æqualitas in omnibus: aut si de Deo loquuntur, in Deo non dari propriam memoriam (idemque dicendum ad loca Scripturæ,) eo tamen modo, quo dantur, non per modum potentia, sed actus esse principium Verbi Divini.

34. Argues 2. In creatis principium quo productionis Verbi est intellectus per modum potentia (idemque de Voluntate respectu amoris;) ergo etiam sic erit in divinis. Respondeo negando consequentiam; diversa ratio est, quia verbum, & amor in creatis producuntur ex indigentia intelligendi, & amandi, sicque ab intellectu & voluntate nondum intelligente, & amante, sed ut intelligat, & amet producuntur, ac proinde ab illis sub ratione potentia procedunt: at verò in Divinis Verbum Notionale à Patre jam intelligente, & Amor à Patre, & à Filio jam amantibus producuntur, sicque ex solâ fecunditate, ac proinde ab intellectu, & Voluntate sub ratione actus, sub qua sunt principia ultimò perfectâ. Dixi Verbum Notionale, quia Verbum, & Amor essentialis ab intellectu, & Voluntate procedunt sub expressione potentia.

35. Argues 3. Processio Verbi (idemque de processione Spiritus Sancti) est actus secundus; sed actus secundus debet potius procedere à Deo sub ratione actus primi, qualis est intellectus sub ratione potentia, quam à Deo sub ratione actus secundi, qualis est intellectus; ergo &c. Respondeo minorem esse veram, bene tamen posse unum actum secundum esse primum respectu alterius secundi, & esse secundum respectu alterius primi, sicque Intellectionem Divinam esse actum secundum respectu intellectus Divini sub ratione potentia, & esse actum primum respectu processionis Verbi, cuius est principium formale quo. Patet in intellectione creata, quæ est actus secundus respectu intellectus, & est actus primus respectu speciei memorativa, & habitus naturalis ab illa producti.

36. Argues 4. Si intellectus, & non intellectus Divinus, esset principium formale quo processionis Verbi, (idemque de processione Spiritus Sancti,) sequeretur, hanc non esse vitalem; siquidem intellectus primario, & essentialiter ordinatur ad reddendum intellectum intelligentem, secundario autem ad processionem vitalem producendam; sequela autem non est admittenda, utpote contra id, quod supra diximus; ergo &c. Respondeo negando sequelam; neque enim opus est, quod principium productionis vitalis, ut talis sit, ad illam primario ordinetur. Patet in intellectione creata, quæ est principium productionis vitalis

speciei impressa, & habitus naturalis, ut est probabilis opinio; & tamen ad illam primario non ordinatur. Accedit, quod intellectus Divinus, licet non primario, essentialiter tamen ordinatur ad productionem Verbi, quod sufficit, ut sit vitalis.

Argues 5. Si intellectus esset principium formale quo productionis Verbi, deberet inter illam, & ipsum Verbum mediare productio actualis formalis, cum hæc sit via inter principium, & terminum; sed non ita mediat, mediat autem inter intellectum, & Verbum, & talis est ipsa intellectus; ergo principium processionis Verbi est ipse intellectus sub ratione potentia, & non sub ratione actus, sive actualis intellectionis. Respondeo negando minorem; nam inter intellectionem actualem, & Verbum mediat productio notionalis, quæ per se primo est origo, & potest aliquo modo dici intellectus notionalis in via, sive in fieri, ut supra diximus asserentes, Intellectionem non esse formalem productionem Verbi etiam inadæquatam.

SECTIO VII.

Quinam actus intellectus, & voluntatis sint principia formalia Processionum Divinarum?

SCOTUS in 1. dist. 2. q. 7. §. Obijciens contra, & cum eo Scotista duplicem actum distinguunt in intellectu, seu memoria Patris, alterum essentialem, & alterum notionalem, quorum neuter est ab alio, uterque tamen est immediate ab intellectu: primus est communis omnibus Personis, quia omnes per illum redduntur æque, & infinitè intelligentes; secundus est proprius solius Patris, per quem Pater formaliter dicit, seu producit Verbum: Primus respicit objectum cognitum: Secundus objectum productum: per primum perficitur Pater in se; per secundum ordinatur ad Filium. Similiter eadem ratione loco cit. & expressè quodlib. 1. 2. §. Hic intelligendum est, duplicem actum agnoscit in Voluntate Patris, & Filii, quorum neuter est ab alio, uterque tamen est immediate à Voluntate concomitantet se habentes: Primus essentialis, & communis omnibus Personis, per quem æque infinitè sunt amantes, & respicit objectum ut amatum: Secundus notionalis, & proprius Patris, & Filii in ratione unius Spiratoris, respicitque objectum productum. Ita Scot. cit. & Alexand. 1. p. q. 42. membr. 2. Gabr. in 1. dist. 7. q. 2.

Hæc sententia Scoti quatenus illos duos actus disparatos ponit sine ordine unius ad alium communiter rejicitur: Primo, quia contraria Concilii, & Sanctis Patribus, dicentibus Verbum Divinum procedere per Intellectionem, & Sapientiam Patris. Secundo, quia sine fundamento admittunt in Deo tales actus: tum quia neque in nobis dantur: tum quia non sunt necessarij ad explicandum hoc mysterium; siquidem ipsa intellectus essentialis cum Paternitate, licet non secundum se solam potest esse principium Filii, ut infra dicemus. Tertiò, quia si ille actus, per quem Pater producit Verbum non procedit ab intellectu secundum vim intelligendi, sed secundum vim producendi, jam intellectus per accidens se habebit & materialiter tantum ad productionem Verbi; ut

se habet rationale ad sensitivum, quod formaliter procedit ab animali; sed hoc est falsum; jam enim Verbum ex vi suae formalis processionis non dicitur Sapientia genita; Verbum, & imago Patris: imò aequè formaliter procederet per Voluntatem, ac per Intellectum, cum tam Intellectus, quam Voluntas sint principia formaliter productiva; ergo &c. Quarto, quia in Deo non potest multiplicari duplex Intellectus, quorum unus sit essentialis, alius notionalis; alioqui deberent etiam sic multiplicari in Deo duplex Justitia, Misericordia, Bonitas, &c. ergo neque duplex actus Intellectus, sive duplex intelligere.

140. Alià incedit viâ Henricus quodlib. 6. quest. 1. & in sum. 4. 59. q. 9. & 10. quatenus in Deo duplicem etiam Intellectionem distinguit alteram remissam per modum simplicis notitiae, essentialis tamen, & communem toti Trinitati, per quam Pater non producit, sed tantum passivè cognoscit; alteram intensiorem per modum actus perfecti, per quam Pater Verbum producit, & hanc dicit notionalem. Similiter in Voluntate duplicem dilectionem agnoscit, alteram per modum simplicis affectus, & hanc dicit essentialis, per quam Pater, & Filius nihil producant; alteram per modum actus ferventioris, & hanc dicit notionalem, per quam Pater, & Filius producant Spiritum Sanctum.

141. Rejicitur etiam primò, quia in Deo non datur duplex Essentia, Omnipotentia, Intellectus, aut Voluntas altera essentialis, & altera notionalis; ergo neque duplex Intellectio, & Volitio altera essentialis, & minus perfecta, & altera notionalis, & perfecta; licet enim actus Intellectus, & Voluntatis Divinae communiter à Theologis distinguantur per objecta diversa, nunquam tamen ex modo cognoscendi perfectè, & imperfectè, notionaliter, & essentialiter. Secundò, quia aut illa secunda cognitio, sive Intellectio cognoscit, quod prima; aut non: Si primum; ergo superflua est illa secunda: Si secundum; ergo Personae Divinae non aequè perfectè intelligunt omnia; siquidem illa secunda intellectio perfecta, cum sit notionalis, & solius Patris, solum Patrem reddet perfectè intelligentem. Tertiò, quia sequeretur, Patrem ex necessitate, & indigentia intelligendi producere Verbum, quod est falsum.

142. Dices 1. In nobis datur hic duplex actus; siquidem intellectus per simplicem apprehensionem constituitur potens producere actum perfectum, qui dicitur verbum, (idemque de voluntate); ergo eodem modo dabitur in Deo. Respondeo primò negando antecedens; neque enim in nobis datur aliqua intellectio, quae non sit productio verbi, sive conceptus. Respondeo secundò, dato antecedente, negando consequentiam: licet enim in nobis solus terminus perfectae intellectionis sit verbum; non ideo admittenda est in Deo duplex illa intellectio, altera perfecta, & altera imperfecta; falsò enim supponitur dari in Deo aliquam intellectionem imperfectam, aut minus perfectam; siquidem tam perfectè, ac intensè cognoscit Filius, ac Pater.

143. Dices 2. D. Aug. lib. 15. de Trinit. cap. 7. dicit Verbum procedere ex memoria fecunda Patris; sed fecundatur per illam simplicem notitiam ad perfectum Verbum; ergo &c. Respondeo negando minorem; neque enim memoria Patris fecundatur per aliquam simplicem, & imperfectam notitiam, quae in Deo non datur, sed potius fecundatur per notitiam perfectissimam, & comprehensivam.

Dices 3. Theologi communiter distinguunt Intellectionem Divinam in essentialis, & notionalis; ergo utramque in Deo admittunt. Respondeo Theologos per intellectionem notionalem intelligere essentialis ut conjunctam cum relatione personali, ut statim dicemus. His rejectis sententiis.

Dico 1. Principium formale quo Processionum Divinarum proximum, & immediatum est ipsa Intellectio, vel volitio essentialis communis omnibus Personis, affecta tamen particulari relatione Personae producentis, ut conditione. Ita P. & Arriaga 1. p. d. 44. sect. 3. n. 32. ubi dicit esse communem, Probatur, quia Processiones Divinae sunt immediatè per Intellectionem, & Volitionem, ut diximus; sed non datur alia Intellectio, neque Volitio, nisi essentialis, & communis omnibus Personis; ergo per hanc procedunt; non absolutè sumptam; alioqui cum sit omnibus Personis communis, omnes producerent; ergo affectam certà relatione Personae producentis. Undè:

Notabis primò, Intellectionem (idemque de Volitione,) non esse principium formale quo Verbi Divini quatenus essentialis est reduplicativè; sic enim est communis omnibus Personis, & si esset principium ut est communis, in omnibus produceret, quod est falsum: esse tamen principium specificativè sumptam, & secundum se; sic enim est una tantum: aut si reduplicativè, quatenus notionalis, prout conjuncta cum relatione personali, nempe Paternitate.

Notabis secundò, talem reduplicationem non fieri supra Paternitatem ut supra rationem formalem procedendi ut quo, sed ut supra conditionem ad producendum: sicut quando dicitur, causam non operari, nisi quatenus approximata, non reduplicatur supra approximationem, ut supra rationem formalem, sed ut supra conditionem ad operandum. Si verò supra Paternitatem reduplicetur, sicut quando dicitur album ut album reduplicatur supra albedinem; tunc non sumitur Paternitas, ut principium formale quo, sed ut productio formalis activa. Undè hæc Intellectio quatenus notionalis est principium quo: est productio formalis: differunt in eo, quod prima reduplicatur supra Paternitatem ut conditionem; secunda verò supra Paternitatem ut productionem formalem.

Dico 2. Dictio formalissimè nihil aliud est, quam ipsa formalis productio, sive origo activa Verbi, quæ cum Paternitate coincidit, prout est fieri, seu viâ juxta superius dicta. Probatur primò, quia vox dictio, sive dicere, productionem, sive actionem sonat. Secundò, quia Verbum Divinum assimilatur nostro verbo externo, sive locutioni; siquidem per illud Deus, sicut & nos per nostrum, quodam modo dicit, aliisque, & non sibi loquitur; sed nostra dictio, & locutio in productione externi verbi formaliter consistit; ergo etiam dictio & locutio divina in productione, sive origine activa Verbi Divini, qualis est Paternitas, formaliter consistet.

Oppones 1. In nobis jam distinguuntur Intellectio, & dictio mentalis; est enim eadem actio productiva conceptus; ergo neque sic distinguuntur in Deo. Respondeo negando antecedens: Intellectio enim formaliter consistit in conceptu, ut alibi diximus in Logica, & actio productiva illius est dictio, sicque Intellectio distinguitur à dictione ut realitas à suo modo, ex quo confirmatur doctrina infra tradenda.

Hhhj

Oppones

150. Oppones 2. Dicitio debet pertinere ad Intellectum, & esse aliquid illius; sed id non videtur competere Paternitati, quæ est origo activa Verbi; ergo dicitio non coincidit cum Paternitate. Respondeo negando minorem; Paternitas enim oritur ab Essentia ut intellectiva est juxta superius dicta, sicque proportionata est ut sit productio Verbi procedentis per Intellectum; consequenterque ut sit formaliter dicitio.

151. Ex dictis colliges primò, dictionem in Deo distinguì ab Intellectione, ut quid relativum ab absoluto: & idem dicendum de volitione. Qualis autem sit hæc distinctio? Diximus jam alibi in Metaphysica tract. 1. d. 3. à n. 829. Secundò, dictionem distinguì à subsistentia, & relatione secundum majorem, aut minorem expressionem. Tertio, principium formale quo Verbi Divini non esse dictionem, sed Intellectionem; & principium formale quo Spiritus Sancti non esse spirationem, sed esse volitionem juxta superius dicta.

SECTIO VIII.

Verum potentia notionalis, sive productiva ad intra contineatur sub Omnipotentia?

152. ADVERTES primò, quæstionem non procedere in sententia asserente, relationem esse principium formale quo aut adequatum, aut inadæquatum respectu Divinarum Personarum. Primò, quia cum Omnipotentia sit quid absolutum, non potest sub se continere quid relativum, ut per se patet. Secundò, quia jam Personæ Divinæ non forent æquæ Omnipotentes; siquidem una non haberet potentiam, quæ formaliter est in altera, nam cum potentia productiva Filii in divinis non sit minus perfectio simpliciter, quam potentia productiva creaturarum, jam Persona Filii, & Spiritus Sancti, quæ Filium nequeunt producere, carerent aliqua perfectione simpliciter.

153. ADVERTES secundò, Omnipotentiam non dici per ordinem ad terminum non involventem contradictionem, sive non esse ad quiddam non implicat respectu alicujus agentis determinati, sed in ordine ad terminum secundum se, & absolute non involventem contradictionem; alioqui quodvis agens diceretur omnipotens; siquidem quodlibet potest producere quiddam respectu illius non implicat: & Filius in divinis, licet careret potentia generandi, adhuc foret Omnipotens, quia adhuc haberet simpliciter potentiam ad omne, quod respectu illius non haberet contradictionem, quam tamen haberet potentia generandi.

154. Dicent cum *Agid. in 1. dist. 20. & Argentina*, contradictionem non esse attendendam in ordine ad agens, sed in ordine ad id, quod agitur, sive ex parte objecti, quando actus transit in exteriorem materiam; tunc enim sequitur, quodvis agens esse omnipotens: è contra verò, quando actus est *ad intra*, tunc contradictio debet attendi penes agens, ideoque licet Filius non habeat potentiam generandi, adhuc diceretur Omnipotens, quia generare respectu illius habet contradictionem. Sed contra, quia hujusmodi distinctio est sine fundamento; & ex illa sequitur, nostrum intellectum posse dici Omnipotentem, saltem in ratione potentia spiritualis *ad intra*; siquidem potest produ-

tere quiddam illi non repugnat, licet non ita possit producere actus voluntatis, qui ei repugnat producendi.

ADVERTES tertio, nomen Omnipotentia, cum involvat signum illud universale *omni*, quod est distributivum, aut posse distribuere potentiam, & sic idem valet Omnipotentia, atque *omnis potentia*; aut posse distribuere objectum potentia, id est, possibile, & sic idem valet Omnipotentia, atque potentia productiva omnium possibilium. Attamen licet aliqui pro primo, alii pro secundo sensu pugnent, existimo utrumque coincidere; id enim est esse potentiam ad omne producibile, atque continere omnem potentiam productivam, non quidem formaliter, sed eminenter; sicque quando dicimus Omnipotentiam, non dicimus omnem potentiam formaliter, sed eminenter.

ADVERTES quartò, Omnipotentiam aut posse sumi absolute secundum propriam rationem Omnipotentia: aut determinatè pro certa ratione potentia ad libitum assumentis, & considerantis; hoc secundo modo, certum est posse excludere potentiam *ad intra*, cum id dependeat à libertate assumentis: quæstio autem procedit de Omnipotentia in prima acceptione, id est absolute sumpta, & ex vi nominis.

ADVERTES quintò ex Argentina in 1. dist. 7. q. unica art. 2. aliud esse potentiam, & aliud posse, si rigorosè loquendum sit; potentia enim solum dicit principium productivum: posse autem non dicit nudum principium, sive potentiam, sed hæc expeditam, sive cum omnibus requisitis ad procedendum in actum; sicque rigorosè loquendo bene potest stare potentia absque posse. Dixi rigorosè loquendo, quia Autores sapè his terminis indiscriminatim utuntur. His positus.

Prima sententia affirmat potentiam notionalem, sive principium formale quo divinarum processionum contineri sub Omnipotentia. Ita D. Athan. D. Cyril. D. Hilar. D. Aug. D. Thom. 1. p. q. 41. art. 5. ad 3. Magist. Argentina in 1. dist. 20. q. unica art. 1. conclus. 1. Marsil. Hervæus Cui. & alii, quos citat, & sequitur P. Ruiz d. 101. de Trinit. sect. 4. n. 9. Probatur primò ex Sanctis Patribus D. Aug. lib. 3. contr. Maximin. cap. 7. ibi: *An forte dare non potuit?* (loquitur de Patre erga Filium,) *Ubi est potentia Dei Patris.* Et cap. 15. *Deus ergo cur non equalem genuit Filium, cui nec Omnipotentia desuit.* Et D. Cyril. Alex. lib. 2. Theaur. cap. 1. *Quiaigitur, inquit, omnia Pater potest, consubstantialis sibi ex Deo nascitur Filius.* Et D. Fulgent. ad 5. objection. Arianor. Genitori, ait, (quod nefas est,) potentia naturalis admittit, si Filio paterna substantia equalitas denegatur. Et D. Hilar. loquens ad Patrem: *Impossibile, inquit, tibi nihil est, & genitum à te Filium Omnipotentia tua virtute non ambigo; ergo si Patres ex eo, quod Pater non posset generare, arguebant contra hæreticos non esse Omnipotentem, bene sequitur, potentiam generativam venire nomine Omnipotentia, sub illaque contineri.*

Probatur 2. rationibus: Prima, quia Omnipotentia idem valet, atque *omnis potentia*, aut potentia productiva totius possibilis, qui duo dicendi modi coincidunt, ut diximus n. 153, ergo Omnipotentia continet in se omnem veram, & realem potentiam; sed potentia productiva est vera, & realis potentia; ergo sub Omnipotentia continetur. Secunda, quia Omnipotentia continet in se formaliter potentiam, quæ sit perfectio simpliciter; sed talis est potentia *ad intra* magis, quam potentia *ad extra*;

ad extra; siquidem hæc terminatur ad finitum, creatum, & dependens; illa autem, tam ex parte principii radicalis, quam ex parte termini producti semper est Increata, & Infinita; ergo &c. Tertia, quia signum universale distributivum non excludit præstantius inferius illius universalis, quod distribuit; sic enim sub hoc universali distributivo omne animal includitur homo; & sub hoc omne ens intelligitur Deus; ergo sub hoc distributivo Omnipotentia, sive omnis potentia intelligitur potentia prout ad intra utpotè præstantissima.

160. Advertes hæc, quando supra diximus, Omnipotentiam posse distributione objecti, ita ut idem sit Omnipotentia, atque potentia productiva totius possibilis; hoc possibile non esse sumendum, prout opponitur necessario, & recurrit cum contingenti, sed prout opponitur impossibili; imò neque ut sic simpliciter; alioqui cum etiam Pater sit possibilis, prout possibile opponitur possibili, foret terminus Omnipotentia, quod non conceditur, cum Pater sit improductus, & ingenuus: est igitur objectum Omnipotentia omne producibile, sive aliunde liberè, sive necessario producat.

161. Objicies 1. ex D. Amb. lib. 4. de Fide ad Grecian. cap. 4. ubi videtur negare, Patrem esse Omnipotentem ex eo, quod producat Filium. Et D. Fulgent. de Fide ad Petrum cap. 3. ibi: Dei Omnipotentia intelligitur, quia omnem creaturam visibilem, & invisibilem de nihilo fecit. Ubi explicant Omnipotentiam ex creaturis, & operibus ad extra, non autem ex productionibus ad intra; ergo ad intra non est Omnipotentia. Respondeo D. Amb. solum velle, illud notionale, quod constituit Patrem, non esse potentiam, nec partem Omnipotentia, licet aliunde sit conditio ad generandum, ut supra diximus. Ad D. Fulgent. dicimus, affirmare Omnipotentiam esse in ordine ad creaturas, non esse negare illam etiam esse in ordine ad Verbum, & Spiritum Sanctum; qui enim unum affirmat, alterum non negat. Verum quidem est, nos cognoscere Omnipotentiam Divinam per opera ad extra, quæ nobis sunt nota; hoc tamen non tollit, quominus illa etiam terminetur ad Verbum, sive ad opera ad intra; sic enim licet Sapientia Dei à nobis cognoscatur per gubernationem Universi, id non tollit, quominus illa terminetur ad Essentiam Divinam.

162. Objicies 2. Potentia notionalis, sive principium formale quo est Intellectus, & Voluntas Divina, prout supra diximus; sed Intellectus, & Voluntas sunt Attributa distincta ab Omnipotentia; sunt enim perfectiones totales continententes perfectionem totalem in suo diverso genere, has autem diversas perfectiones dicimus esse diversa Attributa; ergo licet potentia notionalis sit idem cum Omnipotentia, prout omnia in Deo sunt una simplicissima entitas, & perfectio, sub nomine tamen Omnipotentia solum venit potentia ad extra, & non ad intra. Respondeo Intellectum, & Voluntatem aut posse sumi ut actus intelligendi, & mandandi, ibi sistendo, & prout sic constituunt diversum Attributum, non solum ab Omnipotentia, sed etiam inter se, cum prout sic dicant diverse istam perfectionem: aut posse sumi quatenus sunt potentia productiva, & prout sic non dicunt totalem perfectionem simpliciter diversam ab Omnipotentia, quæ si continet omnes potentias creatas, à fortiori etiam Increatas.

163. Objicies 3. Omnipotentia ex communi acceptione ne dicit perfectionem communem omnibus

tribus Personis, quæ de omnibus possit in concreto affirmari cum æquali proprietate, & sic dicitur in Symbolo D. Athan. Omnipotens Pater, Omnipotens Filius, Omnipotens Spiritus Sanctus; sed non æquè Omnipotens diceretur Filius, atque Pater; neque Spiritus Sanctus diceretur æquè Omnipotens, atque Pater, & Filius, si Omnipotentia includeret potentiam notionalem; siquidem Pater potest producere Filium; & Filius cum Patre potest producere Spiritum Sanctum, & tamen neque Spiritus Sanctus, neque Filius possunt se ipsos producere; ergo &c.

164. Respondeo primò, questionem non procedere de Omnipotentia secundum liberam acceptionem assumentis prout diximus num. 156. Respondeo secundò, minorem esse veram, si terminus Omnipotens sumatur ut participium verbi posse, & in illius propria significatione pro completo, & expedito principio ad operandum: non ita tamen, si sumatur ut concretum ex potentia secundum propriam rationem potentia; nam quod Filius in Divinis (idemque cum proportionem de Spiritu Sancto,) non sit potens producere Filium, non provenit ex defectu potentia, sed ex perfectione actus producti, qui cum sit infinitus adæquavit, & quodammodo exhaustivit potentiam; sicque eadem potentia est in Filio, atque in Patre, non tamen idem posse, quod veluti constat ex ipsa potentia, & aliquibus conditionibus necessario requisitis ad operandum.

165. Objicies 4. Potentia ad intra, & potentia ad extra sunt veluti specie diversæ; cum illa sit necessaria, hæc autem sit libera; siquidem creatura non nisi præsupposita liberæ electione producitur; ergo illa non comprehenditur sub Omnipotentia. Respondeo negando consequentiam; nam cum illa diversitas sit ratione terminorum, aut etiam principii immediati, quatenus scilicet potentia, sive posse involvit non solum potentiam, sed etiam condiciones necessarias ad operandum, non tollit quominus utraque potentia contineatur sub potentia infinita, sive Omnipotentia, veluti sub genere, ut de facto dicitur de Scientia Divina possibilem, & existentium.

166. Advertes hæc P. Ruz. cit. plura adducere argumenta, quæ tamen facile solvuntur, si advertas, potentiam notionalem, sive ad intra solum dicere formaliter quid absolutum, prout supra diximus, & hæc dicimus commune omnibus tribus Personis; licet posse producere ad intra, quod jam dicit potentiam expeditam ad operandum, dicat aliquid amplius, quod sit conditio, & non commune omnibus Personis, neque ut sic sub Omnipotentia contineatur.

167. Instabis: Habere potentiam expeditam, id est, cum omnibus requisitis ad operandum, aut sine illis, multum facit, ut quis dicatur habere potestatem perfectiùs, aut imperfectiùs; ergo jam Personæ Divinæ non erunt æquales in Omnipotentia. Respondeo concedendo antecedens, quando requisitum, sive conditio ad operandum fuerit intrinseca, & pertinet ad absolutam perfectionem causæ, sive principii: non tamen quando fuerit extrinseca ipsi rationi formali principiandi, ut in præfenti contingit juxta superius dicta.

168. Objicies 5. ex D. Thom. q. 2. de potent. art. 5. Omnipotentia est ad id, quod est aliquid; ergo non est ad relationem ad intra. Probatur consequentia, quia relatio, sicut & alia entia, habet duplex esse, alterum in subiecto, & alterum suæ quidditatis; sed licet secundum primum sit aliquid, secundum

secundum tamen aliud non est aliquid, sed ad aliquid; ergo non potest terminare Omnipotentiam; nam licet relationes creatæ secundum esse in habeant aliud esse ab esse subjecti, à quo possunt dici aliquid, tamen relationes Divinæ secundum tale esse sunt ipsa Essentia Divina, quæ non est terminus Omnipotentia; ergo cum secundum propriam rationem non sint aliquid, non est ad quid Omnipotentia terminetur; consequenterque non habet terminum *ad intra*.

169. Respondeo primò, hoc argumentum, si aliquid probat, non solum impugnare Omnipotentiam, sed simpliciter impugnare potentiam realem *ad intra*, quam supra diximus dari in Deo; siquidem potentia realis æquæ, atque Omnipotentia requirit aliquid pro termino. Secundò, falsum esse, quod relatio secundum propriam quidditatem non sit aliquid; siquidem *ens*, & *aliquid* sunt prædicata transcendentia, quæ reciprocantur cum entitate reali, qualis est relatio; alioqui dicant quid sit.

170. Obijcies 6. ex Durand. *in 1. dist. 2. q. 1.* Deus non dicitur Omnipotens à potentia passiva, sed ab activa; atqui potentia activa ex Philosopho *lib. 5. Met. cap. 12.* est principium transmutandi aliud in quantum aliud; ergo cum in Divinis non admittatur aliud, & aliud, neque etiam potentia activa *ad intra*; consequenterque hæc non continetur sub Omnipotentia. Respondeo Patrem dici Omnipotentem à potentia, prout præscindit ab activa, & productiva; sicque licet ad illam activam requiratur aliud, & aliud, non ita tamen ad hanc productivam.

171. Obijcies 7. ex P. Vās. infra cit. Deus eodem modo dicitur pro nunc Omnipotens, atque dicebatur ante revelationem hujus mysterii; sed antea non dicebatur Omnipotens per ordinem ad Personas, de quibus nulla erat notitia; ergo neque pro nunc ita dicitur. Respondeo negando minorem: dicebatur enim Deus Omnipotens ante revelationem Trinitatis, quia considerabatur in Deo potentia ad omne producibile, ut de facto datur; quod autem tunc non cognosceretur mysterium Trinitatis, neque potentia productiva *ad intra*, per accidens est; alioqui dicant, Omnipotentiam non esse ad ens supernaturale in essentia, quod antea non cognoscebatur; cum tamen Deus jam tunc diceretur Omnipotens.

172. Secunda sententia negat, principium formale quo, siue potentiam notionalem contineri sub Omnipotentia. Ita Scot. *in 1. dist. 20. q. unica, Gabr. in 1. dist. 20. q. 1. Greg. q. 1. a. 2. Major in 1. dist. 42. q. 1. proposit. 4. Ocham. Durand. P. Valent. 1. p. q. 16. punct. 2. P. Soar. lib. 4. cap. 10. n. 3. P. Vās. q. 1. p. d. 165. cap. 2. P. Amicus d. 33. sect. 1. num. 50. & alii.* Probatur primò, quia quælibet Persona Divina est Omnipotens, ut constat de Fide ex Symbol. D. Athan. *Omnipotens Pater, Omnipotens Filius, Omnipotens Spiritus Sanctus*; idque ab eadem numero Omnipotentia; siquidem *non tres Omnipotentes, sed unus Omnipotens*; atqui non quælibet Persona est potens producere *ad intra*; ergo &c.

173. Dicent primò, quamlibet Personam Divinam habere eandem potentiam *ad intra*; quia hæc consistit in absoluto, ut patet ex supra dictis; non tamen producere defectu conditionis, quæ consistit in relativo. Sed contra primò, quia de Fide est, Personas esse æquæ Omnipotentes; non tamen est de Fide, potentiam productivam *ad intra* consistere in solo absoluto, & non in relativo, saltem partialiter. Secundò, quia parum interest, quod defectu conditionis relativæ non omnes Personæ

producant, si absolute non est in earum potestate producere; simpliciter enim negatur de Filio, quod possit generare, & de Spiritu Sancto, quod possit spirare, de nullo tamen negari potest, quod sit plene & undequaque Omnipotens.

Dicent secundò, cuilibet Personæ competere Omnipotentiam simpliciter; siquidem hæc est potentia ad quidquid non implicat: at verò generare respectu Filii, & spirare respectu Spiritus Sancti implicat ex eo, quod Filius supponat adæquatum actum generandi, & Spiritus Sanctus adæquatum actum spirandi, ideoque non tollere quominus in illis detur perfecta ratio Omnipotentia.

Sed contra primò, quia non implicare terminum ut est objectum Omnipotentia sumitur secundum se, non autem respectivè ad agens, ut supra diximus; alioqui implicantia idem erit, atque impotentia: at verò Filium generare secundum se non implicat in Divinis; ergo si generare pertinet ad Omnipotentiam, non erit Omnipotens Persona, quæ non potest generare. Secundò, quia prout sic in singulis Personis ponitur diversa Omnipotentia; siquidem objectum potentia unius Personæ non est objectum potentia alterius; quod enim respectu unius est possibile, tale non est respectu alterius. Tertiò, quia alioqui quælibet persona creata diceretur omnipotens; siquidem posset quidquid sibi non implicat, licet non possit aliud, quod secundum se non implicat, sibi tamen implicat.

Probatur secundò, quia Omnipotentia solum est productiva *ad extra*, & ad res factibiles; sed generare, & spirare sunt operationes *ad intra*, & ad terminos non factibiles, sed tantum producibiles; ergo generare, & spirare, siue principium formale quo non continentur sub Omnipotentia. Probatur major primò, quia ita usurpatum est nomen Omnipotentia à Conciliis, & Sanctis Patribus contra hæreticos, ut ostenderent omnes Personas divinas habere eandem divinitatem, & potentiam, in quo fundatur illud axioma: *Actiones Trinitatis ad extra sunt indivise*: constatque ex Concil. Later. cap. *Firmiter, de Sum. Trinit. & cap. Damianus. Concil. Toletan. 6. & 11. in Confess. Fidei. Concil. Ephesin. tom. 5. cap. 22. ibi: Quælibet Personarum Deus perfectus est, id est, omnibus proprietatibus Deitatis ornata esse noscitur, & creditur. Ex D. Fulg. ad Ferrandum, q. 4. ibi: Aequaliter regnant. Et de fide ad Petrum cap. 1. Una aliam non superat potestate. Et cap. 3. In eo, inquit, intelligitur Omnipotens Deus quod omnem creaturam de nihilo produxit. Secundò, quia productiones *ad intra* sunt per intellectum, & Voluntatem, quæ sunt potentia diversi ordinis; non ita tamen actiones *ad extra*. Tertiò, quia sicut voluntas subordinatur intellectui, & est diversi ordinis, ita Omnipotentia subordinatur intellectui ut proponenti, & Voluntati ut applicanti, estque diversa rationis; ergo &c.*

Oppones 1. D. Aug. D. Cyril. D. Fulgent. D. Athan. & D. Hilar. ubi supra num. 158. loquentes enim de Omnipotentia Divina videntur sub illius nomine comprehendere potentiam productivam *ad intra*. Respondeo Sanctos Patres locis citatis sumere Omnipotentiam latè pro virtute infinita ad aliquid producendum: non ita verò strictè pro potentia ad aliud, quod verè sit aliud, & contingens, in quo sensu communiter sumitur Omnipotentia, & sub qua prout sic non continetur potentia productiva *ad intra*.

Oppones 2. Omnipotentia, ut potè quid com-

munne, & universale (idem enim valet Omnipotentia, atque *omnis potentia*;) continet sub se omnem potentiam veram, & realem; sed talis est potentia productiva *ad intra*; ergo illam sub se continet. Respondeo distinguendo maiorem: continet sub se omnem potentiam veram, & realem, quæ sit ad aliud verè aliud, & contingens; concedo maiorem: quæ talis non sit; nego maiorem: potentia autem productiva *ad intra*, licet sit vera, & realis, non est ad aliud, quod verè sit aliud, & contingens; siquidem Personæ Divinæ propter unitatem Essentiæ non sunt aliud, & aliud, sed alius, & alius; neque sunt contingenter, sed necessariò; illæ autem potentia, & non illæ continentur sub omnipotentia communi, & universali.

179. Instabis: Sub hoc distributivo *omne animal* continetur homo; & sub hoc *omne ens* continetur Deus, qui sunt inferius nobilior; ergo à fortiori sub hoc distributivo *Omnipotentia* continebitur potentia productiva *ad intra*, cum sit inferius ignobilior. Respondeo negando consequentiam: nam hoc signum distributivum *omni* adjunctum potentia ex communi usu non sumitur prout cadit supra potentiam, ac si dicatur *omnis potentia*, sicut dicitur *omne animal*; *omne ens*; sed prout cadit supra objectum potentia, significatque omne possibile, & factibile in toto rigore: sub Omnipotentia autem prout sic accepta non continetur potentia productiva *ad intra*, sive sit nobilior, sive ignobilior, quam potentia *ad extra*, de quo infra; siquidem objectum illius, nempe Personæ productæ, licet sit possibile, non est tamen factibile.

180. Urgebis: Omnipotentia est ad omne objectum possibile; sed potentia productiva *ad intra* habet objectum possibile; ergo sub Omnipotentia continetur: Respondeo negando consequentiam; diversa ratio est, quia objectum Omnipotentia est omne possibile, quod tamen ita potest esse, ut possit non esse: at verò possibile, quod est objectum potentia productiva *ad intra*, ita est, ut non potuerit non esse, cum necessariò sit.

181. Oppones: In Deo datur una tantum potentia intelligendi ad omne intelligibile, tam *ad extra*, quam *ad intra*; ergo etiam una tantum potentia producendi ad omne producibile, tam *ad extra*, quam *ad intra*. Respondeo negando consequentiam; diversa ratio est, quia hæc absolute sumpta accipitur tantum pro potentia illa, quæ est ad aliud verè aliud, qualis est tantum potentia *ad extra*, ut diximus: at verò potentia intelligendi tam propria est tendens in objectum distinctum, quale est objectum *ad extra*, quam tendens in objectum indistinctum, quale est objectum *ad intra*.

182. Utraque sententia supra posita, (quæ quidem inter Doctores Catholicos videtur de solo nomine,) est satis probabilis, ut patet ex utriusque sententia fundamentis; poterit tamen utraque conciliari, si dicamus, principium formale *quo*, sive potentiam notionalem *ad intra* non contineri sub omnipotentia sumpta in communi usu, & acceptione Philosophorum, ac Theologorum: maxime autem si sumatur ex vi nominis, & in rigore sermonis, ac vocabuli, idemque valeat omnipotentia, atque *omnis potentia*; sic enim videtur utraque sententia intelligenda, ut patet ex dictis.

183. Hic aliqua sequebantur dicenda: Primum, utrum principium *ad intra* sit prius, & dignius principio *ad extra*, tam in actu primo, quam in actu secundo? Secundum, utrum huiusmodi principia, tam inter se, quam comparata cum principiis

Tom. I.

creatis, possint univocè convenire? Quia tamen de his jam satis diximus in *Phys. tract. d. 1. à m. 16.* ne eadem repetamus, & tempus ad alia necessarium desit, ab illis abstinendum censuimus. Tertium, utrum hæc nomina *principium*, *initium*, *author*, & *causa* admittantur in divinis? Quod admittantur in Deo per ordinem ad creaturas, non est dubium, sed solum dubitatur per ordinem ad Personas Divinas, in quibus cum major sit difficultas de nominibus correspondētib; ex parte termini, qualia sunt *principiatum*, *causatum*, &c. de illis in sequentibus Sectionibus, quas de Terminis Processionum Divinarum jam instituimus: Sit igitur:

SECTIO IX.

De Terminis Processionum Divinarum?

ADVERTES primò, duplicem esse terminum, alterum à *quo*, & est ille, à quo est actio; alterum ad *quem*, & est ille, in quo sistit ipsa actio: Terminus ad *quem* dividitur in totalem, sive materialem, qui etiam dicitur terminus *qui*, aut *quod*, & est illud totum, quod ex productione resultat, & ultimè intenditur, solus enim terminus totalis dicitur per se, & simpliciter produci: & in terminum formalem, qui etiam dicitur terminus *quo*, & est id, quod terminus totalis denominatur formaliter talis, qualis dicitur produci, qui cum semper, aut frequentius denominetur, & sit talis per formam, inde est, quod dicatur terminus formalis, de quo nobis in præfenti est quæstio; nam terminus totalis, sive materialis productionis *ad intra*, ut omnes fatentur, est ipsa Persona producta; siquidem passionēs, sicut & actiones suppositis tribuuntur, ut est communiter receptum.

ADVERTES secundò, terminum à *quo*, cum sit oppositus termino ad *quem*, illo destructo, fieri hunc, sicque introductionem unius esse destructionem alterius, ex quo non dicimus animam rationalem converti, sive esse terminum à *quo* respectu formæ cadaveris, quia illa per huius introductionem non destruitur. ADVERTES tertio, terminum à *quo* aliquando esse positivum, ut quando ex albo fit nigrum; aliquando esse privativum, ut quando ex non albo fit album. Quando autem terminus à *quo* est positivus, dicimus dari conversionem unius in aliud, ut si ex aère fiat aqua, aut è contra: Quando verò terminus à *quo* est privativus, dicimus dari mutationem, ut si ex non albo fiat album; semper tamen terminus à *quo*, sive sit positivus, sive privativus debet destrui, ut habeat veram rationem termini à *quo*. His positis.

Difficultas 1. Utrum detur terminus à *quo* Processionum Divinarum? Negativè. Ita D. Thom. in 1. dist. 5. q. 3. ad 1. Capreol. ibid. apud P. Ruz d. 98. sect. 1. n. 7. Probatur facillè, quia terminus à *quo*, ut diximus, non persistit cum termino ad *quem*, imò necessariò destruitur, sive sit positivus, sive privativus; sed per productionem Divinarum Personarum nihil positivum destruitur, nihil enim positivum divinum destrui potest; privatio autem Divinarum Personarum nulla unquam fuit in Deo, cum omnes Personæ necessariò fuerint, & ab æterno, sicut ipsa Essentia Divina; ergo &c.

III

Obijciēs 1.

187. Obijcies 1. Essentia Divina in Patre concipitur prius origine, quam Filius; ergo quando concipitur ut communicata Filio, datur transitus de non concipi ut Filius ad concipi ut Filius; ergo jam datur privatio, quæ deperdatur, consequenterque terminus à quo. Respondeo negando secundam consequentiam; solam enim probat argumentum, posse dari huiusmodi privationem in nostro intellectu, & modo concipiendi ipsius intellectus, qui transit de non concipere ad concipere; non autem in Deo, & ex parte objecti; numquam enim possumus concipere Essentiam in Patre ut non Filium; alioqui possemus concipere non esse aliquando Filium; hoc autem erat necessarium, ut daretur privatio, sive terminus à quo negativus, ut diximus.
188. Obijcies 2. Processio Divina est via ad terminum ad quem, id est ad Personam productam; sed omnis via non solum involvit terminum ad quem, sed etiam terminum à quo; ergo hic admittendus est respectus divinarum processionum; sic enim dicimus, Filium exire à Patre; prodire ex utero, & ore Altissimi, &c. quæ omnia significant terminum à quo. Respondeo distinguendo minorem: omnis via non solum involvit terminum ad quem, sed etiam terminum à quo in creatis; concedo minorem: in divinis; nego minorem: nam cum terminus à quo debeat necessariò destrui, in Deo autem nihil destruitur, neque positivum, neque negativum, ut diximus, nullus est in Deo terminus à quo. Neque idem processio Divina desinet habere rationem viæ; ad hoc enim satis est, quod habeat terminum ad quem. Patet etiam in creatis, nam quando corpus retento priori loco migrat in alium, migratio illa est via, & tendentia ad terminum ad quem; & tamen non est à termino à quo, cum non deferatur prior locus; ergo &c.
189. Obijcies 3. Personæ Divinæ non sunt ex nihilo; ergo sunt ex aliquo; ac proinde ex Essentia Divina, quæ habebit rationem termini à quo. Respondeo Personas Divinas bene posse dici esse ex nihilo, id est, ex nullo termino à quo prout supra diximus, dummodò Arianis non consentiamus.
190. Iustis Sancti Patres docent, Filium esse de substantia Patris, ut sic contrarietur Arianis dicentibus esse ex nihilo, sicque aliquid creatum; sed illud nihil est terminus à quo in productionibus creaturarum, quæ sunt ex nihilo; ergo etiam substantia Patris, de qua est Filius in divinis, erit illius terminus à quo. Respondeo negando consequentiam; diversa ratio est, quia Filius ita est de substantia, & Essentia Patris, ut ipsa non destruitur, sicut destruitur illud nihil, à quo est creatura, ideoque creatura ex nihilo est ut à termino à quo, non ita tamen est Filius de substantia Patris. Unde:
191. Quæres hic: Qualisnam sit sensus proprius, in quo loquuntur Patres, cum dicunt, Filium esse de substantia Patris? Et qualenam sit discrimen inter has præpositiones *Ex*, & *De*? Illas enim diversimodè usurpant Sancti Patres: & Filium dici de substantia Patris, definitum est in Concil. Tolentan. 3. 4. & 11 pro his.
192. Dico 1. Non repugnat, si dicamus, illam præpositionem *De* indicare principium quasi materiale. Ita Durand. in 1. dist. 5. q. 1. Henricus quodlib. 5. q. 9. & in sum. art. 44. q. 3. ad ultim. favet que D. Thom. in 1. dist. 5. q. 2. art. 1. P. Granad. tract. 13. d. 2. n. 4. Probatur, quia cum Essentia Divina relationibus veluti determinetur, & simul cum illis constituat Personas, nihil prohibet, quod in ea

constitutione consideretur per modum materiæ præscindendo ab imperfectionibus, imò & à conditione materiæ; siquidem non per unionem, sed per identitatem componitur; ergo &c.

Alii verò docent, Essentiam potius habere rationem principii formalis intrinseci. Ita D. Thom. 1. p. q. 41. art. 3. P. Molin. ibid. Caiet. Canar. Scot. in 1. dist. 5. q. 2. Capreol. q. 1. Gabr. Greg. q. 2. P. Arrub. d. 96. cap. 3. n. 10. Probant, quia in Deo repugnat ratio materiæ, etiam quoad ncs, & per rationem; maxime quia non intelligitur, quæ ratione aliquid sustineat, aut recipiat in se illud, in quo includitur; sic enim de facto dicitur ens non esse materiam ad differentias entis particularis, quia in illis includitur; ergo &c. Supponunt hi Doctores, Essentiam Divinam includi formaliter in relationibus, de quo tamen infra. Dato tamen, quod Essentia habeat rationem principii materialis, ut diximus cum Doctoribus primæ sententiæ, adhuc hic non est sensus, in quo loquuntur Patres, cum dicunt, Verbum, sive Filium esse de substantia Patris. Unde,

Dico 2. Præpositio *De* ex communi usu Sanctorum Patrum significat principium activum consubstantialitatis termino producti: præpositio autem *ex* solum dicit principium activum abstrahendo à consubstantialitate. Ita P. Valent. 1. p. 15. punct. 3. & lib. 2. de Trinit. cap. 9. apud P. Arrub. cit. cap. 2. n. 8. P. Ruiz. d. 98. sect. 2. ubi pluribus ex Sanctis Patribus id probat, pro quibus unus sufficit D. August. lib. de natur. boni. cap. 26. ibi: Quod de ipso est, inquit, potest dici ex ipso: non autem omne, quod ex ipso est, recte dicitur de ipso; ex ipso enim Cælum, & Terra, quia ipse fecit ea: non autem de ipso, quia non sunt de substantia sua; ergo &c.

Dices ex Driedo de Dogmat. Scriptur. ad finem illud Matth. 1. ibi: Quod in ea natum est de Spiritu sancto est. Et illud Symbol. Conceptus de Spiritu Sancto. Quibus in locis sermo est de Christo Domino secundum humanitatem, quæ tamen non est consubstantialis Spiritui Sancto; ergo &c. Respondeo primò ex D. Amb. lib. 2. de Spiritu Sancto cap. 15. ibi: Licet, ait, plerique habeant de Spiritu Sancto; Græci tamen, unde transfulerunt Latini, habent ex Spiritu Sancto: quod autem ex aliquo est, aut ex substantia ejus est, aut ex potestate. Respondeo secundò ex D. Thom. 3. p. q. 28. art. 3. Christum Dominum præter humanam naturam habere etiam divinam, in qua est consubstantialis Spiritui Sancto; sicque in prædicto loco significari originem ratione naturæ humanæ, & consubstantialitatem ratione Personæ. Ita P. Arrub. cit. n. 14.

Advertes primò prædictum discrimen inter *Ex*, & *De* non adedè religiosè observandum, ut prædictis præpositionibus aliter uti non possimus; siquidem Sancti Patres, & Ecclesia aliquando illis utuntur sensu converfo; extendèdo scilicet præpositionem *De* ad terminum minimè consubstantialem: & restringendo *Ex* ad terminum consubstantialem. Quod divino consilio factum crediderim, ut sic pluribus, ac diversis illis terminis explicaretur, quod unà semper utendo præpositione non exponeretur; neque satis explicaretur.

Advertes secundò, licet Scholastici non omnes cohæreant in significato harum præpositionum, omnes tamen convenire significari per illas consubstantialitatem, quoties earum ablativo additur genitivus possessionis, ut si dicatur: *Filius est de substantia, ex Natura, de Essentia, aut ex Essentia Patris*, quod ex ipsis terminis patet.

Inferes:

198. Inferes: Ergo verum erit dicere: *Pater est de substantia Filii*, &c. Respondeo negando illationem, quia illæ propositiones non solum significant consubstantialitatem, sed etiam principium productivum, qualis non est Filius respectu Patris, talis tamen est Pater respectu Filii.

199. Difficultas 2. Utrum detur in divinis terminus formalis ad quem distinctus per rationem à termino totali? Affirmativè. Ita D. Thom. in 1. dist. 5. q. 3. *Agid. 1. p. dist. q. ult. Zúmel. 1. p. q. 41. art. 6. P. Vafq. 1. p. d. 162. cap. 3. n. 9. & alii.* Probatur primò, quia terminus formalis, ut diximus, est ille, à quo totalis, & adæquatus denominatur formaliter talis, qualis dicitur; sed in divinis processionibus datur aliqua perfectio, quæ una Persona denominatur formaliter talis, qualis est, & dicitur, quæ non est tota Persona secundum suam rationem adæquatam, sed aliquid ab ea virtualiter distinctum, ut constabit ex dicendis; ergo talis perfectio est terminus formalis ad quem.

200. Probatur secundò, quia Processiones Divinæ, ut diximus, habent principium formale quo distinctum à principio totali quod; ergo etiam habebunt terminum formalem quo distinctum à termino totali quod. Confirmatur, quia in creatis distinguimus ex natura rei terminum quo & terminum quod; ergo etiam in divinis illos distinguemus per rationem.

201. Oppositum tenent Ocham. in 1. dist. 5. q. 3. Greg. *ibid. q. 2. art. 2. conclus. 2.* pro quibus: Argues 1. Terminus formalis est pars respectu termini totalis, & in illo includitur; sed in Deo non reperitur ratio partis, & compositionis, utpotè repugnans Simplicitati Divinæ; ergo &c. Respondeo primò majorem esse veram, si sermo sit de parte prout præscindit à rigorosà, & minùs rigorosà; nam si in Deo admittimus constitutionem ex Essentia, & relationibus secundum nostrum modum intelligendi, quin repugnet illius simplicitati, etiam sine ulla repugnantia possumus in eo admittere terminum formalem distinctum per rationem à totali. Resp. secundò, solum repugnare simplicitati Divinæ compositionem partis realis, non autem virtualis; imò neque compositionem virtutalem, & quoad nos, ut tenent aliqui; de quo jam alibi in *Met. tract. 1. d. 3. à n. 303.*

202. Argues 2. Si à Deo crearetur res aliqua simplex, in ea non inveniretur terminus formalis distinctus à totali ratione simplicitatis illius; alioqui esset, & non esset simplex, ut consideranti patebit; ergo à fortiori neque in Deo, cum sit maximè simplex. Respondeo primò, rem illam simplicem, sive esset substantia, sive accidens, non exituram absque subsistentia, aut modo existendi, sicque posse ibi reperiri quo est, & quod est, sive terminum formalem, & totalem. Respondeo secundò, dato quod res illa de potentia Dei absoluta exitura esset absque subsistentia, aut modo existendi distincto, in eo eventu non dari in tali re terminum formalem distinctum, neque tamen inde sequi non dari in Deo; siquidem in Deo reperimus formalitates virtualiter distinctas, quæ in re illa, ut supponitur, non reperirentur.

203. Inferes: Ergo forma illa esset magis simplex, quàm est Persona Divina. Respondeo negando illationem; nam multiplicitas formalitatum nihil derogat simplicitati divinæ: & cum talis creatura (supposito quod foret possibilis, de quo jam alibi) adhuc foret composita ex esse, & natura defectibili, ac creatione, semper foret minùs simplex.

204. Argues 3. Terminus formalis est ille, quo pro-

ductum est tale; sed terminus productus simplex qualis est Persona Divina, se ipso, & nullo interposito, est talis; ergo non datur terminus formalis distinctus à totali. Respondeo negando minorem, si procedat de nullo distincto etiam per rationem: licet enim verum sit, quod ens simplex sit tale nullo interposito distincto ex natura rei; falsum tamen est de distincto per rationem.

S E C T I O X.

Qualisnam sit iste terminus formalis Processionum Divinarum?

CERTUM de fide est in productionibus divinis ad intra solam relationem produci proprià, & verà productione; Naturam autem Divinam communicari Personæ, quæ ex ipsâ Naturâ communicatâ, & relatione productâ constituitur. Et cum aliunde constet, Personam Divinam esse, quæ per se, & simpliciter dicitur producta, utpotè quæ per productionem illam ultimè intenditur, ex quo sibi vindicat rationem termini totalis includentis in se Naturam, & relationem, non quidem unitas, sed identificatas inter se: Hinc inter Scholasticos controvertitur, quænam ex illis vindicet rationem termini formalis, Natura nè, an Relatio? siquidem in Persona Divina nihil aliud reperitur. Cum tamen quæstio sit maxima ex parte de nomine, priùs inquirendum est significatum termini formalis: pro quo sit:

Difficultas 1. Quid sit terminus formalis? P. 206
Vafq. 1. p. d. 162. cap. 3. num. 9. & 3. p. d. 19. cap. 2. docet de ratione termini formalis alicujus productionis solum esse, quod sit forma rei productæ; sic enim anima dicitur terminus formalis resurrectionis, cum tamen per resurrectionem minime producat: Humanitas etiam dicitur terminus formalis Incarnationis, quia licet alia actione præsupponatur producta, est tamen forma respectu Christi Domini. Imò *cap. 2. cit. n. 16.* addit neminem se legisse, qui fenserit, esse de ratione termini formalis alicujus productionis, quod per ipsam producat.

Non placet hæc doctrina P. Vafq. nam si utendum est nominibus, non prout libet, sed pro communi significato, ut idem P. Vafq. monet loco proxime citato *num. 15.* certè terminus cuiusvis productionis ab ipsa debet produci; neque enim apparet quâ ratione productio terminetur ad aliquid, ut ad terminum, nisi illud producendo; sicut neque quâ ratione visio terminetur ad aliquid, ut ad objectum, nisi videndo. Neque obstat, quod addit, nempe terminum formalem productionis esse formam rei productæ; nam licet id in multis locum habeat, non tamen in omnibus procedit; siquidem terminus formalis ad quem transubstantiationis in Eucharistia est Corpus Christi sub speciebus panis, cum terminus totalis sit compositum ex Corpore Christi, & speciebus; & tamen nemo dicit Corpus Christi esse formam, aut quasi formam illius compositi, quod de novo fit ex ipso Corpore, & speciebus: imò, si ita loqui licet, magis se habet per modum materiæ, accidentia verò per modum formæ, cum Corpus Christi succedat loco substantiæ panis, quæ erat materia in composito ex pane, & speciebus, quas

tamen nemo dixit esse terminum formalem ad quem in transubstantiatione; ergo ratio termini formalis non coincidit cum ratione formæ. Igitur.

208. Conclusio fit: Terminus formalis est ille, cui propriè, & immediatè applicatur ut termino mutationis, & ratione cuius reliqua denominantur ab illa mutatione, sive aliunde fit, sive non fit forma compositi. Ita *P. Lugo de Incarn. d. 11. sect. 2. n. 18.* Probatur, quia illud dicimus terminum totalem, quod ultimò denominatur ab aliqua actione; ergo terminus formalis, qui à totali contradividitur, erit illud, quod immediatè denominatur à tali actione. Confirmatur primò ex *P. Soar. tom. 1. in 3. p. d. 8. sect. 2.* ubi dicit terminum formalem cuiusvis actionis, sive productionis esse id, quod per illam proximè, & immediatè inducitur, & fit in rerum natura. Secundò, quia principium formale est illud, à quo actio immediatè egreditur, sive aliundè fit, sive non fit forma; siquidem de facto materia dicitur principium formale receptivum, quin habeat rationem formæ; ergo etiam terminus formalis in executione erit illud, cui immediatè, & formaliter identificatur actio; sed sic identificatur termino productò; ergo hic est ejus terminus formalis; consequenterque terminus formalis alicujus productionis debet ab illa produci.

209. Advertes hic, cum eadem actio absque diversitate principii diversis aliquando nominibus explicetur, sub quibus diversas tribuit denominationes, diversos etiam terminos formales ei tribui. Patet in resurrectione, quæ cum sit una, & eadem actio, sub nomine productionis terminatur immediatè ad unionem, utpotè quæ immediatè producitur: sub nomine introductionis habet pro termino formali animam, quæ immediatè introducit: ad quam etiam immediatè terminatur sub nomine resurrectionis; resuscitare enim est revivificare, quod fit per animæ introductionem, sive communicationem illius. Similiter Processiones divinæ sub nomine productionis dicuntur habere pro termino formali personalitatem Personæ productæ: sub nomine autem communicationis habere pro termino formali Essentiam communicatam. Ita *P. Lugo cit. num. 19.*

210. Difficultas 2. Qualisnam sit terminus formalis Processionum Divinarum? Triplex est in hac sententia: Prima asserit, terminum formalem Processionum Divinarum esse quid absolutum, sive ipsam Essentiam Divinam. Ita *D. Thom. 1. p. q. 41. a. 3. Cajet. ibid. Capreol. D. Bonavent. in 1. dist. 5. q. 2. Scot. ibid. q. 2. & 3. Marsil. in 1. q. 9. quos citat, & sequitur P. Soar. lib. 6. cap. 6. n. 2. P. Vasq. 1. p. d. 162. cap. 3. n. 8. P. Tanner. d. 4. q. 2. dub. 5. n. 14. P. Præposit. 1. p. q. 41. a. 5. dub. 3. P. Ruiz d. 98. sect. 7. & alii apud citatos, quorum fundamenta infra proponemus, & dissolvemus. Secunda sententia tenet, terminum formalem processionum divinarum esse quid relativum, sive relationes divinas productas. Ita *Henricus in sum. a. 54. q. 3. Gregor. in 1. dist. 5. q. 1. Durand. in 1. dist. 5. q. 2. Gabr. ibid. & alii, quorum etiam fundamenta infra proponam, & dissolvam.**

211. Tertia sententia, quam sequimur affirmat terminum formalem Processionum Divinarum, neque esse solam Essentiam, neque solam relationem, sed utramque simul, ita tamen, ut si processio sumatur ut communicativa, ejus terminus formalis sit ipsa Essentia communicata, utpotè quæ sola communicatur: si autem ut productiva, ejus terminus formalis sit sola relatio, utpotè quæ sola pro-

ducitur; sicque utramque supra positam sententiam conciliamus cum *P. Granad. 1. p. tr. 2. d. 3. n. 28. & tr. 13. d. 4. P. Arrub. 1. p. d. 144. cap. 3. n. 8. & 9. P. Lugo d. Incarn. d. 11. sect. 2. num. 19. P. Arriaga 1. p. d. 46. sect. 5. subsect. 3. P. Alarcón. tr. 5. d. 6. cap. 5. n. 5. & 7. P. Compton. tom. 1. d. 59. sect. 1. n. 8. & alii.*

Probatur unico fundamento, quia terminus formalis est ille, ratione cuius terminus totalis denominatur talis, qualis est, & dicitur; ut patet in pariete albo, qui est terminus totalis visionis, & cuius terminus formalis est color, quia ratione illius totus paries albus dicitur visus; sed in Persona producta, quæ est terminus totalis, datur ratio termini communicati, quæ provenit à Natura, & ratio termini producti, quæ provenit à relatione; ergo hæc est terminus formalis productionis, & illa communicationis.

Argues 1. De ratione termini formalis solum est, quod sit forma rei productæ: tum quia dicitur, tendo per omnes productiones, omnes ad formam terminatur: tum etiam quia ex Philosopho 2. *Phys. text. 14.* generatio terminatur ad naturam, cujus nomine venit forma; sed Essentia Divina habet rationem formæ respectu rei productæ, qualis est Persona Divina: tum quia Essentia Divina in constitutione Personæ non potest habere rationem materiæ, utpotè quæ plures involvit imperfectiones, ut patet: tum etiam quia ei competunt proprietates formæ; ergo &c.

Respondeo primò negando majorem, ut patet ex supra dictis num. 207. Neque video quâ ratione *P. Soar. tom. 1. in 3. p. d. 8. sect. 2.* dicere possit Unionem Hypostaticam esse terminum formalem Incarnationis, quæ actio productiva est ex eo, quod Unio per illam producatur; & id neget relationi Filii, quæ per productionem immediatè producitur; nisi in præsentia loquatur de termino formali communicationis, quem fatemur esse Essentiam Divinam. Unde ad probationes dicimus: ad primam formas creatas non habere rationem termini formalis suæ productionis ex eo, quod sint formæ, sed ex eo, quod per productionem accipiant suum esse; idèdque anima rationalis, quæ per creationem existit prius naturâ ipsâ generatione, non dicitur terminus formalis ipsius generationis, quæ productiva est, sed ad summum, quæ communicativa est; siquidem implicat, quod terminus antecedit viam, cuius est terminus. Ad secundam dicimus, Philosophum loqui de termino absolute, quo pacto omnis generatio terminatur ad formam, aut tanquam ad terminum productum, aut communicatum, qualem fatemur esse Essentiam Divinam, dato quod habeat rationem formæ.

Respondeo secundò, data majori, negando minorem, licet enim *P. Mol. 1. p. q. 41. a. 3. d. 2. P. Soar. & P. Vasq. cit.* negent Essentiam Divinam habere rationem materiæ in productionibus notionalibus, demptis imperfectionibus: id tamen affirmant *Henricus in sum. a. 54. q. 3. Durand. in 1. dist. 5. q. 2. P. Valent. d. 2. q. 15. pum. 3.* non quod id habeat re ipsa, imò neque quoad nos; si sumatur secundum rationem adæquatam materiæ; sic enim involvit rationem potentiæ, quæ dicit imperfectionem: maxime verò si sumatur secundum conceptus communiore præscindentes ab imperfectionibus, prout supra diximus num. 192. Unde cum Essentia prout sic non habeat rationem formæ, etiam in sententia Adversariorum non potest esse terminus formalis productionis; quæ, ut dicunt,

dicunt, debet terminari ad formam, qualis est relatio respectu Essentia, ut diximus, licet etiam hæc sit terminus illius ut communicativa.

216. Argues 2. Quando plura per productionem habentur, id quod est perfectius habet rationem termini formalis; sed per productionem notionalem habentur plura, nempe Essentia, & relatio; illa autem est perfectior; ergo illa, & non relatio erit formalis terminus productionis. Respondeo primò negando maiorem: nam in productione cuiusvis compositi per accidens, licet subiectum sit simpliciter nobilior, ipsa tamen forma habet rationem termini formalis, ut omnes concedunt. Respondeo secundò, data maiori, & minori, negando consequentiam; cum enim sola relatio producat, & denominet terminum totalem productum, sola illa est formalis terminus productionis ut productiva est, licet etiam Essentia sit illius terminus formalis, ut communicativa est.

217. Argues 3. Generatio Divina est univoca; ergo ejus terminus formalis debet esse ejusdem rationis cum principio formali; sed principium formale quo est Essentia, & non relatio; ergo Essentia, & non relatio erit ejus terminus formalis. Respondeo primò distinguendo consequens: ejus terminus formalis communicatus debet esse ejusdem rationis cum principio formali; concedo consequentiam: terminus formalis productus; nego consequentiam: illud autem sufficit, ut generatio sit univoca.

218. Respondeo secundò negando consequentiam: satis enim est ad univocationem, quod producat, & productum sint ejusdem naturæ specificæ, & à fortiori numericæ, ut sunt in divinis; nam univocatio consistit in similitudine substantiali cum aliquali dissimilitudine; alioqui jam non esset similitudo, sed identitas, & nulla forent univoca; siquidem nullum genitum assimilatur generanti quoad relationem generantis, differentiam numericam, sive personalitatem. Unde cum Persona producta ex vi suæ productionis accipiat eandem numero Naturam à producente, id sufficit ut productio sit univoca, licet ipsa Natura, quæ aliundè est terminus formalis communicatus, non sit formalis terminus productus, ut patet in generatione humana, quæ est univoca, cum tamen formalis terminus productionis sit unio, quæ sola producit, non autem natura, in qua conveniunt, & ratione cujus generatio dicitur univoca, licet etiam ipsa natura sit formalis terminus communicatus.

219. Argues 4. Productio ponitur in genere sui termini formalis, à quo specificatur; sed si relatio esset terminus formalis productionis, jam productio Verbi non esset generatio, sed mutatio ad relationem ad quam tamen non conceditur motus; ergo &c. Respondeo negando minorem; aliud est enim loqui de relationibus creatis, & aliud de Divinis; quæ cum sint substantiales, per se existentes, & formæ hypostatice, sive constitutive Personarum, possunt esse termini formales producti, & talis est relatio Verbi respectu generationis quæ productio est.

220. Argues 5. Essentia, & non relatio habet rationem principii formalis, ut supra diximus; ergo etiam Essentia, & non relatio habebit rationem termini formalis. Respondeo distinguendo consequens: Essentia, & non relatio habebit rationem termini formalis communicati; concedo consequentiam: termini formalis producti; nego consequentiam: sicut enim diximus Essentiam esse

principium formale productivum, quia illa est, quæ producit, ita nunc dicimus relationem esse terminum formalem productum, quia illa est quæ producit, licet etiam Essentia, quia communicatur, sit formalis terminus communicatus, non tamen productus.

221. Instabis: In generatione Verbi & communicatur Natura, & producit relatio; sed præcipua pars est Natura; ergo Natura erit terminus formalis generationis. Respondeo Naturam esse terminum formalem communicatum, non tamen productum, ut diximus.

222. Inferes: Ergo sicut datur terminus formalis productus, & communicatus, ita etiam dabitur principium formale productivum, & communicativum contra id, quod supra diximus. Respondeo negando illationem; diversa ratio est, quia ad distinctionem terminorum cogit nos Fides, quæ docet relationem produci, & non communicari; Essentiam autem communicari, & non produci: at verò ad identitatem principii patrocinatur ratio naturalis, quæ docet, relationes non esse operativas; principium debere continere principiatum; Essentiam posse esse principium productivum relationis, & communicationis sui ipsius absque aliqua sui diversitate, cum non intelligatur quæ ratione sit productiva relationis, quin sit communicativa Naturæ; & cum aliundè non obstat Fides, fatendum est eandem Essentiam esse principium productivum, & communicativum, licet terminus formalis productus, & communicatus sint diversi.

223. Argues 6. Ille est terminus formalis productionis, qui per se formaliter, & primariò intenditur à producente dari in productum; sed id, quod sic intenditur est Natura; Pater enim per generationem intendit communicare Naturam; ergo &c. Respondeo negando maiorem: terminus enim formalis productionis, ut productio est, est id, quod producit, hoc autem est sola relatio, ideoque sola relatio est formalis terminus productus, licet etiam Natura, quam Pater intendit communicare, sit terminus communicatus, ut diximus. Unde Generatio Divina (ut jam diximus de pluribus aliis actionibus) potest subire rationes aliquo modo diversas, diversisque nominibus explicatas, & prout sic habere diversos terminos, ita ut quando exprimitur ut productio, terminetur ad relationem, quæ producit; quando ut communicatio, terminetur ad Naturam, quæ communicatur; quando ut generatio, quæ utramque expressè complectitur, terminetur ad relationem, & ad Naturam; quo animadverso, omnia argumenta facile solvantur.

224. Argues 7. In creatis terminus formalis est sola natura; ergo etiam sic erit in divinis. Respondeo negando consequentiam; diversa ratio est, quia in creatis ordinariò natura & producit, & communicatur: at verò in Divinis sola relatio producit, Natura autem communicatur, ideoque hæc est terminus communicatus, illa verò terminus productus. Patet in resurrectione hominis, ubi cum jam anima supponatur producta, terminus formalis productionis est unio; communicationis autem est anima; sicque cum Essentia etiam supponatur existens, formalis terminus productionis est relatio; communicationis verò est Essentia.

225. Difficultas 3. Utrum Profectio Divina respiciat terminum sub ratione possibilis; an sub ratione existentis? Seu quod idem est sub ratione communicabilis, & producibilis; an sub ratione commu-

communicati, & producti? Ante resolutionem advertes, Processionem Divinam posse concipi, aut sub conceptu Hypostasis, prout tanquam conditio complet principium productivum; aut sub conceptu productionis, seu communicationis, prout tanquam actualis influxus constituit principium produciens, & communicans. His positis.

226. Dico 1. Processio Divina in primo sensu, sive acceptione respicit terminum sub ratione possibilis, communicabilis & producibilis. Probatur, quia respectus potentiae productivae ad suum terminum est transcendentalis, illumque respicit transcendentaliter sub ratione possibilis, ut patet inductione omnium potentiarum, tam in divinis, quam in creatis; Omnipotentia enim sic respicit creaturas possibles, ut alibi diximus; & quaelibet potentia creata suos actus possibles; sed processio divina prout sic accepta, est respectus veluti transcendentalis ad suum terminum, utpotè spectans ad potentiam productivam, quam complet tanquam conditio ad producendum, quae quidem potentia habet huiusmodi respectum ad suum terminum; ergo &c.

227. Confirmatur primò, quia terminus notionalis potest concipi, non solum ut existens, communicatus, & productus, sed etiam ut possibilis, communicabilis, & producibilis; siquidem quod communicatur, & produciatur, est communicabile, & producibile; ergo ut talis respicitur à potentia sub ratione potentiae communicativae, & productivae. Secundò, quia in termino prius intelligitur ratio communicabilis, & producibilis, quam ratio communicati, & producti; sed in eo priori intelligitur potentia in ordine ad ipsam terminum; ergo in ordine ad illum ut communicabilem, & producibilem.

228. Oppones: Existencia actualis est de essentia termini notionalis; ergo in quocunque conceptu concipitur, concipietur ut existens; ergo nunquam terminat respectum potentiae sub ratione termini possibilis, communicabilis, & producibilis, sed existentis, communicati, & producti. Resp. distinguendo primum consequens: concipietur ut existens implicite; concedo consequentiam; semper explicite; nego consequentiam: tam enim de essentia termini divini notionalis est existentia, quam possibilitas; siquidem tam essentialiter existit, quam essentialiter ei non repugnat existere; hoc tamen non tollit quominus quoad conceptus explicitos praecise ut possibilis terminet respectum potentiae sub explicita ratione potentiae, & ut existens terminet rationem actus sub explicita ratione actus, licet utrumque terminet quoad implicitum.

229. Inferes: Ergo sicut concipitur ut possibilis, poterit etiam concipi ut futurus. Respondeo negando illationem; diversa ratio est, quia possibilitas in suo conceptu, licet explicite praescindat ab existentia, illam tamen non excludit; quod enim est, & existit, non repugnat esse, & existere: at verò futuritio excludit existentiam, utpotè quae essentialiter importat negationem existentiae praesentis; nullum autem praedicatum divinum potest concipi cum negatione existentiae actualis; alioqui, cum hac sit de illius essentia, sine sua essentia conciperetur. Hinc etiam est, quod Personae Divinae possunt dici realiter possibles, non tamen realiter, imò neque virtualiter futurae, ut alibi diximus, quia in nullo priori possunt concipi cum negatione existentiae actualis.

230. Dico 2. Processio Divina in secundo sensu, sive

acceptione respicit suum terminum sub ratione existentis. Probatur, quia processio Divina, prout sic accepta, est ipsa actualis communicatio, & productio reddens principium actu communicans, & produciens; sed principium actu communicans, & produciens respicit terminum ut actu existentem, communicatum, & productum; ergo &c. Hinc colliges, potentiam ut communicativam, & productivam in divinis respicere Naturam ut communicabilem, & relationem ut producibilem: potentiam verò ut communicantem actu, & producentem, respicere Naturam ut terminum communicatum, relationem autem ut terminum productum.

SECTIO XI.

Quenam praedicata dici possint de terminis Processionum Divinarum?

Um ex verbis inordinate prolatis, ut ex D. Hieron. monet D. Thom. lib. q. 31. art. 2. incurratur haereticus, examinanda sunt verba, quibus de hoc Mysterio loquendum est, in quo periculosus, quam in quovis alio erratur, ut diximus ad initium hujus tractatus cum D. Aug. lib. 1. de Trinit. cap. 3. Inquirimus nunc igitur, quanam praedicata proprie verificari possint de Personis productis, quae sunt terminus adaequatus Processionum Divinarum; ex illis enim etiam manifestum erit, quanam verificentur de Personis producentibus. Sit igitur:

Difficultas 1. Utrum terminus totalis processionis Divinae, nempe Persona producta possit dici principiatum? Affirmative. Ita Scot. in 1. dist. 20. q. unica. Ocham. in 1. dist. 5. q. 3. & dist. 7. q. 1. Zupmel. 1. p. q. 33. dub. 1. Probatur, quia produciens, & productum sunt correlativa; horum autem eadem est ratio; sed de Persona producente verè dicitur quod sit principium: tum quia id affirmant omnes Scholastici, & Patres, definiturque in Concilio Florent. Sess. ult. & Lugdun. sub Greg. X. tum etiam, quia principium ex Philosopho 5. Met. cap. 1. Est id, à quo aliquid est, aut fit, aut cognoscitur; Persona autem producta est à producente; ergo etiam de Personâ productâ verè poterit dici, quod sit principiatum. Confirmatur, quia esse principiatum idem significat atque esse productum; sed de Persona procedente verè affirmatur quod sit producta; ergo etiam quod sit principiatum.

Oppositum tenent D. Thom. 1. p. q. 33. art. 1. ad 2. Torref. Bannez. P. Tanner. d. 4. q. 2. dub. 1. n. 18. P. Vasq. 1. p. d. 139. cap. 5. n. 17. ubi dicit hanc vocem principiatum nec Latinis, nec Graecis esse usitatam, sicque ab illa commodius abstinendum, tamen illam admittat Durand. in 1. dist. 11. q. 2. pro illis tamen: Dices 1. Quae minoritatem aliquam videntur significare, non sunt in Personis Divinis admittenda, nè videamur Arianis consentire; sic enim D. Hilar. lib. 9. de Trinit. licet concedat, Patrem esse majorem Filio propter auctoritatem originis, non tamen concedit, Filium esse minorem Patre, cum ei aequale esse donatum sit à Patre; sed nomen principiatum dicit minoritatem, & est nomen subauctoritatis; ergo non est tribuendum Personis productis, licet nomen principium producentibus tribuatur. Respondeo negando minorem: neque enim nomen principiatum significat minoritatem Personae productae, cum nihil aliud

aliud significet, quam acceptionem sui esse, ut etiam significat nomen *productus*, quod de Personis verè affirmatur.

234. Dices 2. De Personis productis non dicitur habere principium; ergo neque principiari, aut esse principiatus. Respondeo negando consequentiam; diversa ratio est, quia hoc prædicatum habere principium absolute significat habere initium, quod non potest verificari de Personis, cum sint Æternæ: at verò hoc nomen *principium* idem significat, atque productum, quod verè affirmatur de Personis. Si tamen dicas, Personas habere principium conferens illis esse, non loqueris absurdum.

235. Dices 3. Hoc nomen *principio* solum verificatur de emanationibus activis, non autem de passivis; cum tamen nomina similis formæ derivata à verbis activis, quæ etiam in voce usurpantur, verificentur tam de activis, quam de passivis, ut patet in nominibus emanatio, productio, &c. ergo signum est, Personas divinas non posse dici principiatus, sive principiari passivè. Respondeo negando antecedens: illud enim prædicatum *principio*, attentâ solâ nominis formâ, potest dici de emanationibus tam activis, quam passivis; licet ex usu jam recepto solum de activis dicatur, ut etiam accidit in aliis, qualis est actio, & causatio, quæ solum de activis dicuntur.

236. Difficultas 2. Utrum Personæ producentes possint dici *Author*, sicut dicuntur *principium*? Patrem posse dici Authorem Filii, cuius etiam dicitur principium, affirmant Scholastici cum D. Thom. in 1. dist. 29. q. 1. a. 1. P. Soar. lib. 8. cap. 3. num. 5. P. Vafq. 1. p. d. 139. n. 18. P. Arrub. d. 119. cap. 1. n. 3. ex D. Hilar. lib. 4. de Trinit. & D. Aug. lib. 3. contr. Maxim. cap. 14. Probatur, quia unam Personam esse, & dici Authorem alterius, solum significat, esse, & dici principium illius; sed Pater est, & dicitur principium Filii; ergo etiam Author. Cum tamen hoc prædicatum *Author* sumatur ab aliquibus pro solo principio primo, id est, pro principio, quod ab alio non est, qualis est solus Pater; Filius enim ita est principium Spiritus Sancti, ut sit à Patre, inde est, quod D. Thom. loco cit. dixerit solum Patrem dici Authorem Filii, non ita verò Filium Authorem Spiritus Sancti.

237. Nihilominus Filius est, & dicitur Author Spiritus Sancti. Ita P. Soar. P. Vafq. P. Arrub. cit. & alii. Probatur primò ex D. Hilar. lib. 2. de Trinit. ubi docet Spiritum Sanctum esse à Patre, & Filio Authoribus. Et lib. 4. vocat Filium *Authorem Spiritus Sancti*. Et idè Phebadus lib. contr. Arian. Patrem vocat *Authorem sine Authore*; quasi dicat Filium Authorem ab Authore.

238. Probatur secundò, quia hoc nomen *Author* solum significat habitudinem principii producentis ad terminum productum, quin necessariò significet rationem principii primi existentis à se absque principio; sed habitudo illa principii producentis ad terminum productum tam propriè convenit Patri respectu Filii, quam Filio, & Patri respectu Spiritus Sancti; ergo sicut Patri convenit nomen *Author* respectu Filii, ita etiam convenit Filio, & Patri respectu Spiritus Sancti. Confirmatur primò, quia Filius, & Spiritus Sanctus respectu creaturarum propriè dicuntur *Authores*, licet procedant ab alio principio, & rationem agendi accipiant à Patre; ergo licet Filius accipiat potentiam spirandi à Patre, potest dici Author Spiritus Sancti. Secundò, quia in creatis Pater, licet genitus ab alio, dicitur author filii

sui; ergo procedere ab alio, ut procedit Filius à Patre in Divinis, non pugnat cum ratione Authoris.

Difficultas 3. Utrum Pater possit dici *initium* Filii, aut Trinitatis, aut Deitatis, idemque de Filio respectu Spiritus Sancti? Negative. Ita P. Soar. cit. & alii. Probatur, quia licet aliquis Patrum usus fuerit hoc nomine *initium* latè, & prout idem valet, atque principium, in quo sensu illud usurpavit D. Bonav. in 1. dist. 29. art. 1. q. 1. ad 2. tamen ex communi acceptione significat principium durationis, & existentie, quod dari respectu Filii hæreticè Arius asserbat; ergo &c. Neque obstat illud Michæ 5. ibi: *Egressus ejus ab initio*. Nam illud *ab initio* non denotat principium à quo Filius fuerit egressus, sed idem valet, atque ab æterno, quod ut melius exprimeret addidit: *à diebus æternis*: sic etiam dicitur Prov. 8. ibi: *Dominus possedit me in initio viarum suarum*: Et Eccles. 24. *Ab initio, & ante sæcula creata sum*: appellat enim Scriptura *initium* id, quod ante tempora erat; hoc autem erat Æternitas.

Difficultas 4. Utrum hoc prædicatum *Causa* possit dici de Personis productis; & hoc prædicatum *Causa* de Personis producentibus? Negative. Ita D. Thom. 1. p. q. 33. art. 1. P. Soar. lib. 2. cap. 2. n. 8. P. Vafq. 1. p. d. 139. cap. 6. P. Arrub. d. 119. cap. 1. n. 4. P. Valent. 1. p. q. 7. punct. 1. P. Tanner. d. 4. q. 2. dub. 1. num. 13. & communiter omnes, uno excepto Aureol. in 1. dist. 29. art. 1. ubi immeritò, ut ait P. Vafq. cit. contendit, Patrem dici posse latine causam Filii, & Filium etiam Spiritus Sancti: licet enim Græci passim sine ulla offensione utantur his vocibus *Causa*, & *Causatum*, ut D. Basil. 1. 3. & 4. contra Eunom. D. Nyssen. D. Nazian. D. Damascen. lib. 1. de Fide cap. 8. & 11. & alii etiam ex Latinis, ut D. Hilar. lib. 9. de Trinit. non tamen illis utuntur absolute, & in sua adæquata significatione, sed prout abstrahunt ab imperfectione, quam inter Latinos significant. Unde quando aliqui ex Latinis Personas producentes appellant causas, utuntur nomine *Causa*, aut improprie; aut in eo sensu, in quo Græci, id est, pro principio; aut de causa negativa, quatenus scilicet Deus ita est à se, ut ab alio non sit. Cum tamen præsens difficultas sit de nomine, non ita facile assignatur ratio, cur nomen *Causa* apud Latinos non debeat dici de Personis producentibus. Igitur:

Prima ratio est D. Thom. 1. p. q. 33. art. 1. ad 2. & ab omnibus communiter recepta, quia, dicunt, ad rationem causæ, & causati requiritur, quod causa influat esse in effectum; definitur enim causa: *Principium influens esse in aliud*: ubi particula *aliud* significat diversitatem, non solius suppositi, quæ quidem datur inter Personas Divinas, sed substantiæ, & Naturæ; atqui hanc non habet Persona producens respectu productæ; utraque enim habet eandem numero Naturam, ideoque non possunt dici *aliud* & *aliud* quod supponit pro Natura, licet possint dici *alius*, & *alius*, quia supponit pro Suppositis; ergo cum una Persona non influat in aliam esse, sive Naturam simpliciter diversam, non potest esse illius causa, neque alia dici causata.

Sed contra hanc communem, & communiter assignatam rationem est: Primò, quia nomen illud *Natura* aut significat quidditatem rei: aut Naturam substantialem: Si primum; ergo ratio non stat; siquidem Paternitas, & Filiatio sunt quidditates, non solum realiter, sed quodammodo specie

diversa; idemque est de Patre, & Filio, qui realiter distinguuntur: Si secundum, ergo Intellectus creatus non est vera causa suorum actuum, cum inter se non distinguantur naturā substantiali, sed accidentalī, utpotē entia accidentalīa. Secundū, quia *P. Soar. in Met. d. 26. sect. 4. n. 12. & tom. 3. in 3. p. d. 50. sect. 3.* docet cum communi, posse idem divinitus se ipsum reproducere, & esse causam sui ipsius; & tamen produciens, & productum in eo eventu sunt idem in natura; ergo &c.

243. Dicent, produciens ibi esse Deum ut causam principalem, rem verò productam solum habere rationem principii instrumentalis; sicque licet principium instrumentale, & terminus productus forent idem in natura; principium autem principale foret diversum, quod satis esset ad rationem causae. Sed contra, quia aut principium instrumentale influit, & dicitur causa; aut non: Si primum; ergo jam ad rationem causae non requiritur diversitas in natura; nam si ita non requiritur ad rationem causae instrumentalis, neque ad rationem causae principalis; neque enim dabitur diversa ratio: Si secundum; ergo perperam dicitur, idem causari à se ipso, cum à se ipso non accipiat esse.

244. Secunda ratio est *P. Arriaga i. p. d. 44. sect. 1. subsect. 3. n. 18.* ex definitione Causae, quam ipse de novo adducit; dicit enim Causam esse illam, *Quae influit esse in naturam*; sed Pater non influit in Naturam Divinam; siquidem haec est omnino improducta; ergo Pater non est, neque dicitur causa Filii. Hinc etiam, inquit, sequitur, posse idem esse causam sui ipsius, licet nulla detur distinctio inter produciens, & productum, dummodò producat naturā. Non placet, primò, quia contra hanc suam definitionem faciunt, quae contra definitionem communiter acceptam diximus supra n. 242. Secundò, quia apposta hac definitione *P. Arriaga*, videtur non sibi coherere d. 45. num. 32. quatenus argumento sumpto ex reproductione Christi Domini, quā se in Eucharistia reprodicit, ut assignet distinctionem inter producentem, & productum, recurrit ad communem responsionem dicens, terminum productum esse humanitatem, principium verò produciens esse ipsum Deum.

245. Tertia ratio est *P. Martimon. d. 24. n. 119. & d. 28. n. 21.* quamvis docet, non habere rationem causae, nisi illud, quod extrahit à non esse ad esse; sed Personae Divinae non sic extrahunt, neque extrahuntur ad invicem, sive inter se, neque actu, neque potentiā; ergo inter illas non potest dari ratio causae, & causati. Et concludit, idēd Patrem non dici in divinis causam Filii, quia non producit aliquid possibile nō esse, sed aliquid simpliciter necessarium; quod autem est simpliciter necessarium non est ab aliquo per dependentiam, sive per causalitatem. Sed contra, quia Philosophus simpliciter fatetur, Deum esse causam Universi; & tamen docet Universum esse necessarium, & non liberum simpliciter; ergo non sufficit, quod aliquid producat necessariò, ut dicatur simpliciter non causari.

246. Quarta ratio est *P. Arrub. i. p. d. 119. cap. 2. n. 9. & d. 95. cap. 4. n. 11.* dicentis Patrem in divinis non dici causam Filii, quia non quodlibet produciens dicitur causa, sed illud tantum, quod producit integrā entitatem rei productae, id est, omnia, quae cum tali re identificantur; atqui Pater in Divinis, licet producat Filiationem, non tamen producit Naturam, quae est idem cum illa; ergo neque Pater

dicitur causa, neque Filius causatus. Confirmatur primò discurrēdo per omnes causas, & effectus, qui absolute tales dicuntur; nullus enim assignabitur effectus, aut dependens, quod non accipiat entitatem secundum omnem rationem sibi identificatam; quando enim produciatur homo, produciatur quidem secundum rationem animalis, rationalis, viventis, &c.

Confirmatur secundò, quia esse effectus, sive dependens dicit aliquid amplius, quàm esse productum; sed non apparet quid sit illud additum supra productum, nisi quod sit ab alio secundum suam integram rationem, id est secundum omnes rationes sibi identificatas; ergo cum Filio sit idem cum Naturā, quae non produciatur, non dicitur effectus, sive causatus, aut dependens; siquidem habet minis originis, quam haberet, si Natura ei identificata produceretur, sicut ipsa Filio produciatur.

Non placet primò, quia sufficit distinctio illa virtualis inter Naturam, & Filiationem, ut haec non verò illa producat; ergo etiam sufficit, ut haec non verò illa dicatur causata. Secundò, quia licet in Filio plus daretur originis, si non sola Filio, sed etiam Natura produceretur, hoc solum facit, quod Filius non dicatur causatus secundum omnia, non tamen quod aliqua ratione non possit dici causatus; sic enim in creatis filius dicitur causatus à patre; & tamen hic neque formam, neque materiam producit, sed solam Unionem: & hic ignis ab alio productus dicitur ab illo causatus & tamen materiam illius non producit; ergo &c. Confirmatur, quia in opinione non distinguuntur modos à re modificatā, verè causatur talis res, & tamen actio causativa illius non attingit ipsos modos; siquidem prius est rem esse, quàm esse accidenti, cum tamen modi identificentur cum ipsa entitate rei; ergo &c.

Quinta ratio mihi probabilior est, quia nihil dicitur causa, neque effectus, nisi mediā causalitate, quae, ut tales denominationes praestet, debet illas in se habere, saltē *ut quo*, ut patet discurrēdo per omnes formas, quibus mediantibus aliquae denominationes tribuuntur; sic enim cognitio (idemque de aliis,) quā potentia denominatur cognoscens, & objectum cognitum, necessariò dicitur cognita *ut quo*; sed in divinis productio activa cum Patre identificata, quantum est ex se caret principio reali; hoc enim non datur ad aliquid indistinctum; ergo talis productio non potest dici causata *ut quo*, sive causalitas, quā mediante, id, quod produciatur, dicatur causatum, & id, quod producit, dicatur causa.

Confirmatur primò, quia talis productio ita est activa, ut passiva non sit; siquidem *ut diceretur* passiva, deberet produci, non autem produciatur, quia caret principio reali; sed carens principio non potest dici causata, neque dependens etiam *ut quo*; ergo neque quod mediante illa producit, dicitur causa, neque quod produciatur dicitur causatum, sive dependens; sed Personae productae sunt à producentibus per productionem activam minime passivam, sicque non causata, neque dependentem *ut quo*; ergo neque produciens dicitur causata, neque producta dicitur causata, sive dependens.

Confirmatur secundò ex receptā definitione causae apud *P. Soar. in Met. d. 17. sect. 1. num. 2.* quam ex Philosopho deducit *5. Met. cap. 2. & lib. 2. Physicor. cap. 3.* sic: *Causa efficiens est principium per se extrinsecum, à quo primò est mutatio:* Ubi

ubi definitur causa per ordinem ad actionem; sed actio, siue productio in divinis caret principio reali, à quo sit; ergo in divinis non datur ratio causæ, neque causati.

252. Dices 1. Causalitas debet produci *ut quo*, & causari ad hoc, ut illa mediante dicatur causatum illud, quod producit; ergo etiam productio in divinis dicetur producta *ut quo*, ut illa mediante Personæ, quæ producuntur, dicantur productæ; sed productio, quæ producit *ut quo*, est causalitas; ergo Personæ, quæ illa mediante dicuntur productæ, dicuntur etiam causatæ. Respondeo negando primam consequentiam: sola enim productio, quæ simul est activa, & passiva, ut est in creatis, dicitur produci *ut quo*, & est causalitas, quæ mediante id, quod producit, dicitur causatum, & dependens; productio autem in divinis, cum solum sit activa, utpotè carens principio reali, à quo sit, non est, neque potest dici producta *ut quo*, sicque neque causata; ac proinde ejus terminus non potest dici causatus.

253. Dices 2. Potentia Divina *ad intra*, ut supra diximus num. 28. non solum est ad Personas, sed etiam ad productiones; ergo non solum Personæ, sed etiam ipsæ productiones dicuntur productæ *ut quo*, quibus mediante ipsæ Personæ dicuntur productæ *ut quod*, & causatæ. Respondeo negando antecedens quoad secundam partem, si loquamur de productionibus activis, ad quas non est *ad intra* potentia realis, cum ipsæ productiones activæ sint indistinctæ, ad illud autem, quod est indistinctum non datur potentia realis, ut diximus loco citato.

254. Hinc colliges hujusmodi prædicata, nempe esse creatum, factum, siue effectum, & similia non posse dici de Personis Divinis. Primum patet, quia esse creatum dicit productionem ex nihilo; hoc autem non convenit Personis Divinis, ut patet ex prædictis d. 2. n. 37. sunt enim de substantia Personæ producentis, & non ex nihilo. Secundum etiam patet ex Symbol. D. Athan. & Ecclesiæ, in quibus Filius, & Spiritus Sanctus dicuntur non facti. Patet etiam ex supra dictis de prædicato causatum.

DISPUTATIO IV. De Relationibus Divinis.

SECTIO I.

De Existentiâ Divinarum Relationum.

NON est sermo non erit de relationibus *ad extra*, quæ sunt in Deo, siue ut Creator, siue ut Dominus est creaturarum: tum quia de his jam alibi egimus cum Philosophis: tum etiam quia hæ sunt rationis, ut omnes communiter concedunt. Neque etiam hic in præsentis sermo erit de Relationibus similitudinis, identitatis, æqualitatis, &c. tum quia non sunt notionales, id est propriæ alicujus Personæ, licet

Tom. 1.

in Deo Trino reperiantur, sintque respectus, ut suo loco dicemus: tum quia non pertinent ad integritatem mysterii, sed illi jam constituto adveniunt. Solum igitur sermo erit de Relationibus *ad intra* notionalibus fundatis in originibus, tam activis, quam passivis: Pro quibus sit:

Difficultas 1. Utrum inter Personas Divinas dentur relationes reales? Affirmativè. Est de Fide. Ita D. Thom. 1. p. q. 28. a. 1. & q. 8. de potent. Magist. in 1. dist. 26. P. Valent. 1. p. q. 2. pun. 1. P. Molin. 1. p. q. 28. a. 1. P. Soar. lib. 5. cap. 1. n. 2. P. Vasq. 1. p. d. 114. cap. 1. P. Tanner. d. 4. q. 3. dub. 1. n. 7. P. Ruiz d. 9. sect. 1. P. Granad. tr. 3. d. 1. P. Arrub. 1. p. d. 99. cap. 1. n. 3. P. Arriaga d. 48. sect. 2. P. Martin. d. 26. sect. 1. P. Preposit. 1. p. q. 28. a. 1. P. Amicus d. 29. P. Alarcón. tr. 5. d. 3. cap. 1. n. 2. P. Compton. tom. 1. d. 52. sect. 1. n. 1. P. Rhodex tom. 2. d. 6. q. 2. sect. 7. §. 1. & omnes alii Catholici, inter quos est extra controversiam.

Probatur primò ex Scriptura, Conciliis, & Sanctis Patribus; Scriptura enim pluribus in locis appellat Personas Divinas nominibus significantibus hujusmodi respectus ad aliud, qualia sunt nomina Verbum, Spiritus Sanctus, Pater, & Filius; sic enim dicitur de prima, & secunda Persona Matt. 11. 27. *Nemo novit Filium, nisi Pater.* Et de secunda Joan. 1. *In principio erat Verbum.* Et de omnibus Matt. 28. 17. *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Et 1. Joan. 5. *Tres sunt qui testimonium dant in Cælo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus; Verbum autem dicentis est verbum; & Spiritus spirantis est Spiritus; Pater verò, & Filius propriè significant relationes in creatis, sicque etiam in Divinis. Hoc expressius declararunt Concil. Tolet. 7. Pater, inquit, ad Filium, & Filius ad Patrem, & Spiritus Sanctus ad utrumque refertur. Ex infra. In relatione Personarum cernitur numerus. Idem sumitur ex 6. Synod. act. 11. Ex Concil. Lateran. cap. Firmiter. de Sum. Trinit. Ex Florent. sess. 18. & 19. ubi Personæ Divinæ dicuntur esse ad aliquid. Ex D. Nazian. orat. 3. de Theolog. D. Basil. epist. 43. D. Aug. lib. 5. de Trinit. cap. 8. & 9. ubi dicit, Solam substantiam & relationem propriè in Deo inveniri. D. Fulgent. Respons. 1. ad Arian. D. Ansel. lib. de Process. Spirit. Sanct. cap. 2. & 3. ex quo sumpta est illa propositio: Relatio in Deo multiplicat Trinitatem. Et, In Divinis omnia sunt unum, quando non obstat relationis oppositio, quod etiam habet Boët. lib. de Trinit. ergo &c.*

Probatur secundò rationibus: Prima, quia ubi datur produciens, & productum realiter, necessariò danda est relatio realis fundata in ipsâ productione tam activâ, quàm passivâ, siue ex parte utriusque extremi, si utrumque sit ejusdem rationis, & naturæ; siue ex parte unius tantum extremi, si sit diversi ordinis, & naturæ, ut patet in relatione creaturæ ad Creatorem, & Creatoris ad creaturam, illa enim est realis, hæc autem rationis; sed in divinis datur producens, & productum realiter ejusdem ordinis, & naturæ; ergo etiam dabitur relatio realis.

Secunda, quia Personæ Divinæ, ut supra diximus, & infra dicemus constituuntur relationibus; ergo hæ sunt reales; neque enim possunt in se constitui aliquo rationis. Tertio, quia Personæ Divinæ, ut fides docet, distinguuntur inter se realiter; sed hujusmodi distinctio provenit ab oppositione reali; hæc autem consistit formaliter in relationibus, ut patet ex communi Theologorum proloquio: *In Divinis omnia sunt idem, quando non obstat relationum oppositio*; ergo in Deo dantur relationes reales. Confirmatur, quia Personæ Divinæ habent

Kk